

جغرافیا و توسعه شماره ۴۷ تابستان ۱۳۹۶

وصول مقاله: ۱۳۹۵/۰۳/۱۶

تأیید نهایی: ۱۳۹۵/۰۸/۲۷

صفحات: ۱۳۰-۱۰۵

عوامل محیطی مؤثر در تحلیل جنسیتی سبک زندگی

مورد مطالعه: روستایان شهرستان زنجان

دکتر محمد بادسار^{۱*}، سهیلا فتحی^۲، دکتر روح اله رضایی^۳، دکتر حسین شعبانعلی فمی^۴

چکیده

امروزه با گسترش کاربرد رسانه در زندگی روزمره شاهد شکل‌گیری نسل جدیدی با سبک‌های جدید زندگی هستیم. در این دنیای مدرن، سبک‌های زندگی متفاوتی وجود دارد که مورد توجه صاحب نظران قرار گرفته است زیرا توجه به این مسأله برخاسته از تحولات اجتماعی و فرهنگی است که سهم هر یک از زنان و مردان را در عرصه‌های مختلف نمایان می‌کند. سبک زندگی زنان و مردان نیز در بستر دنیای مدرن دچار تغییر و تحولات زیادی شده است. لذا هدف از تحقیق حاضر تحلیل جنسیتی سبک زندگی و عوامل مؤثر بر آن در میان روستاییان شهرستان زنجان بود که به روش پیمایشی انجام شده است. جامعه‌ی آماری تحقیق شامل روستاییان شهرستان زنجان (جمعیت فعال ۱۰ سال و بالاتر) می‌باشد که با استفاده از جدول بارتلت و همکاران (۲۰۰۱)، ۲۵۰ نفر انتخاب و اطلاعات با استفاده از ابزار پرسشنامه جمع‌آوری گردید. تجزیه و تحلیل داده‌ها به وسیله‌ی نرم‌افزار SPSS₂₀ و AMOS₂₀ انجام شد. یافته‌های تحقیق نشان داد: رابطه بین محیط رسانه‌ای با سبک زندگی برای مردان غیرمعنی‌دار ($\beta=0/827, p=0/020$) و برای گروه زنان منفی و معنی‌دار ($\beta=0/405, p=0/008$) می‌باشد. بنابراین نقش تعدیل‌گری جنسیت در رابطه، محیط رسانه‌ای با سبک زندگی مورد تأیید قرار می‌گیرد. همچنین نتایج نشان داد محیط اجتماعی دارای اثر مثبت و معنی‌داری بر سبک زندگی برای هر دو گروه مردان ($\beta=0/331, p=0/006$) و زنان ($\beta=0/335, p=0/030$) است که با توجه به هم جهت بودن رابطه و معنی‌داری روابط برای دو گروه فرض تعدیل‌گری جنسیت در این روابط مورد تأیید قرار نمی‌گیرد. علاوه بر این نتایج در رابطه با اثر محیط اقتصادی بر سبک زندگی برای دو گروه زنان و مردان نشان داد که اثر محیط اقتصادی بر سبک زندگی برای مردان مثبت و معنی‌دار ($\beta=0/365, p=0/000$) ولی برای زنان غیر معنی‌دار ($\beta=0/361, p=0/127$) بود، که در این رابطه هم با توجه به معنی‌داری آن برای یک گروه اما غیرمعنی‌داری برای گروه دیگر فرض تعدیل‌کننده متغیر جنسیت در رابطه بین این دو متغیر مورد تأیید قرار می‌گیرد.^۵

کلیدواژه‌ها: سبک زندگی، تحلیل جنسیتی، محیط رسانه‌ای، محیط اجتماعی، محیط اقتصادی.

badsar@znu.ac.ir
sfathi@znu.ac.ir
r_rezaei@znu.ac.ir
hfami @ ut.ac.ir

۱- استادیار گروه ترویج، ارتباطات و توسعه روستایی دانشگاه زنجان*

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد توسعه روستایی دانشگاه زنجان

۳- دانشیار گروه ترویج، ارتباطات و توسعه روستایی دانشگاه زنجان

۴- دانشیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده اقتصاد و توسعه کشاورزی دانشگاه تهران

۵- مقاله مستخرج از پایان‌نامه کارشناسی ارشد سهیلا فتحی در رشته توسعه روستایی با عنوان "تحلیل تحولات سبک زندگی و عوامل مؤثر بر آن در میان روستاییان شهرستان زنجان" به راهنمایی دکتر محمد بادسار و مشاوره دکتر روح‌اله رضایی و دکتر حسین شعبانعلی فمی است.

مقدمه

گسترش فناوری اطلاعات و ارتباطات منجر به تغییرات عمده‌ای در زندگی اجتماعی و اقتصادی افراد شده است (Olatokun, 2008: 55). به گونه‌ای که امروزه به دلیل توسعه فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی نوین، مردم از عادت‌ها و رفتارهای فرهنگی سایر جوامع مطلع گردیده و بسیاری از رفتارهای دیگران را به درجات مختلف اخذ کرده و جایگزین و یا با تولیدات فرهنگی خود ترکیب می‌کنند. این پدیده‌ی جدید که در دوران مدرنیته به وقوع پیوسته است بحثی را به نام سبک‌های زندگی باز می‌کند که در دوران جهانی‌شدن (خواجه‌نوری و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۳۳) اهمیت زیادی در کشورهای در حال توسعه که آماده‌ی پذیرای هر گونه تغییر در ابعاد اقتصادی و به خصوص در زمینه اجتماعی هستند، دارد (Hu, 2011: 1250). جهانی شدن اثرات متفاوتی بر تغییر و تحولات سبک زندگی داشته است. لذا سبک زندگی همه‌ی افراد خواسته یا ناخواسته در بند این فرایندها دچار تغییر و تحول در زمینه‌های مختلف شده است (Ramachandran et al., 2004: 861).

چرا که پیروی از سبک زندگی بهتر و بهبود شیوه‌ی زندگی از هدف‌های مهم زندگی بشر (میرلطیفی و ملانوروزی، ۱۳۹۳: ۲۳۶)، در طول فرایند توسعه است. امروزه بسیاری از روستاها از ظواهر مدرنیته و کاربرد تکنولوژی‌هایی چون برق و وسایل ارتباطی مانند تلویزیون، ماهواره و اینترنت بهره‌مند شده‌اند. این بهره‌مندی در واقع به معنای تغییر و دگرگونی در مصرف و الگوی مصرفی روستاها است. به عبارتی سبک زندگی اجتماعات روستایی، فاقد ویژگی‌های یک جامعه‌ی روستایی به معنای گذشته است (ازکیا و رودبارکی‌حسینی، ۱۳۸۹: ۲۴۳). چرا که رشد و گسترش تکنولوژی علاوه بر اینکه امکان دسترسی روستاییان را به خدمات جدید مهیا کرده است بلکه زمینه‌های

انتقال الگوهای مصرفی شهری را در قالب رشد فناوری اطلاعات و ارتباطات به جوامع روستایی فراهم آورده است (Cecchini and Scott, 2003: 74). به گونه‌ای که امروزه با استفاده از شبکه‌های رسانه‌ای در مناطق روستایی شاهد تغییر در تعاملات اجتماعی افراد و در نهایت انتقال فرهنگ و هنجارهای شهری به مناطق روستایی هستیم (Larose et al., 2007: 360). بنابراین تأثیر تغییرات اقتصادی، اجتماعی در مناطق روستایی تا حدودی (Pavis et al., 1998: 1408) با ورود وسایل ارتباط جمعی جدید قابل مشاهده است تا جایی که ورود خدمات زیربنایی و عمرانی به روستا، ورود وسایل ارتباط جمعی جدید، ارتباط با شهرنشینان و غیره، منجر به حرکت جامعه‌ی روستایی از سبک زندگی روستایی به سمت سبک زندگی شهری شده است (ازکیا و رودبارکی‌حسینی، ۱۳۸۹: ۲۶۲). به گونه‌ای که امروزه نسل‌های جدید نه تنها زندگی اجتماعی پیشینیان خود را تکرار نمی‌کنند بلکه این تکرار همراه با انتقاد و حتی طرد برخی از آداب و رسوم و سنت‌های پیشینیان است (قاسمی‌اردهانی و رستمعلی زاده، ۱۳۹۱: ۷۳-۷۲). بالطبع هر جامعه‌ای در نتیجه‌ی فرایند خروج و گذار از حالت سنتی و قدیمی و ورود به دوران جدید با مسائلی روبرو خواهد شد. جامعه‌ی روستایی ایران نیز به‌عنوان یک جامعه در حال گذار در این زمینه با مسائل مختلفی روبرو بوده است. از جمله این مسائل می‌توان به ایجاد شکاف نسلی میان نسل‌های مختلف و نیز تغییر در ارزش‌های دینی و قومی، آداب و رسوم، عقاید و ارزش‌ها، ایجاد تغییر و تحولات مهم رفتاری و مصرفی در جوانان و خانواده‌های آنان (فیروزآبادی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۰) اشاره کرد. در کنار اهمیت پیامدهای حاصل از شبکه‌های اجتماعی به‌عنوان یکی از عوامل تأثیرگذار بر تحولات سبک زندگی، می‌توان به سایر عوامل محیطی همانند محیط اجتماعی و محیط اقتصادی بر تحولات سبک

مبانی نظری تحقیق به تشریح کامل عوامل محیطی مؤثر بر تحولات سبک زندگی پرداخته می‌شود. عوامل و عناصر مختلفی چون طبقه و عوامل اقتصادی، تحصیلات، سن، سرمایه‌ی اجتماعی و جنسیت بر شکل‌گیری سبک زندگی و منشا آن تأثیرگذار است (عیوضی، ۱۳۹۱: ۴۴). فمینیست‌ها با به‌کارگیری واژه جنس^۱ و جنسیت^۲ به تفاوت ویژگی‌های طبیعی و فرهنگی اشاره کرده‌اند. در نگاه آنان تفاوت‌های جنسی به تفاوت‌هایی با خاستگاه بیولوژیک و تفاوت‌های جنسیتی به تفاوت‌هایی با خاستگاه فرهنگی و اجتماعی اشاره می‌کند (زیبایی نژاد، ۱۳۸۸: ۲۵). پسر یا دختر به دنیا آمدن تبعات اجتماعی زیادی را از نظر فرهنگی، اجتماعی و ساختاری به دنبال دارد. به عبارت دیگر، پسر و دختر بودن نوعی اعتبار اجتماعی را برای سبک‌های متنوع زندگی به همراه خواهد داشت. درک این استدلال بسیار مهم است، زیرا نابرابری اعتبار اجتماعی مبتنی بر سبک زندگی هر یک از طرفین، سبب برخورداری عده‌ای از امتیازات و فرصت‌های موجود برای ادامه‌ی حیات در زندگی روزمره، و محروم ماندن عده‌ای دیگر از همان امتیازات و فرصت‌ها خواهد بود. از این رو، تعریف سبک زندگی افراد جامعه بر اساس برخی معیارهای فرهنگی و اجتماعی؛ کیفیت‌های متنوع زندگی را بر اساس تفکیک جنسیتی آنان به دنبال خواهد داشت. به عبارت دیگر، همین معیارهای تفکیک و تمایز بین زنان و مردان بر اساس سبک زندگی آنان تعیین‌کننده نوع هویت افراد می‌باشد (براهیمی و بهنوئی‌گدنه، ۱۳۸۹: ۶۹). به عبارتی شکل‌گیری هویت توسط زنان و مردانی است که تحت فشار ساختار اجتماعی مجبور به تقلید سبک زندگی هستند. به عبارتی در دنیای مدرنیزه و متجدد کنونی، زنان و مردان جهت شکل دادن به هویت خود ناچار به پیروی از سبک‌های

زندگی نام برد. همان گونه که اشاره شد مدرنیته تداوم تاریخی و ساختاری نسل‌ها را هم در کشورهای صنعتی و هم در کشورهای در حال توسعه سست کرده است. این امر از یک طرف تمایزات مهمی را در درون جوامع مختلف ایجاد کرده و از طرف دیگر گروه‌های اجتماعی مختلف را در شبکه‌ای از روابط فراملی درگیر کرده و آن‌ها را به سوی همسانی سوق داده است. در هر دو صورت این تمایزات و همسانی‌ها بازتاب دگرگونی در تجربه‌های سازنده‌ای است که نسل‌های مختلف در محیط‌های اجتماعی خویش با آن سروکار دارند (جمشیدیها و خالق پناه، ۱۳۸۸: ۵۴). چون یکی از اهداف توسعه هزاره، توجه به منابع انسانی یک جامعه در محیط اجتماعی سالم است (Razee et al., 2012:2). با توجه به اهمیت موجود در ساختارهای اجتماعی گاهی شاهد شکاف بین جوامع مختلف هستیم، نابرابری اجتماعی بر طبق نظر اکثر اندیشمندان مسأله‌ای ساختاری است که در تاروپود بنیان‌های اجتماعی ریشه دوانیده است. به همین سبب در باب یافتن علل آن می‌بایست در بررسی علمی نگاه پدیدار شناسانه را ضمیمه مشاهده علمی ساخت تا به واقعیت‌های محیط اجتماعی پی برد (شریعت، ۱۳۹۲: ۶۰).

علاوه بر محیط اجتماعی می‌توان گفت رشد و توسعه زیر ساخت‌ها در دهه‌های اخیر تأثیرات بارزی بر محیط اقتصادی مناطق روستایی داشته است (Gardner, 2005:1). به عبارتی تغییرات اقتصادی، شیوه‌های زندگی مردم را اساساً دگرگون ساخته است. تغییرات مرتبط با شهرنشینی و توسعه محیط‌های اجتماعی جدید بر بیشتر مناطق روستایی تأثیر گذاشته و متقابلاً از آنها تأثیر پذیرفته است (گیدنز، ۱۳۷۶: ۶۹۹). با توجه به اهمیت عوامل محیطی دخیل در تغییر و تحولات سبک زندگی روستایی، در بخش

1-Sex

2-Gender

مرور بر ادبیات موضوع

در این بخش به مرور نتایج برخی از مهمترین مطالعات تجربی مرتبط انجام گرفته در راستای هدف و محدوده‌ی موضوعی پژوهش پرداخته شده است.

ارجمندسیاهپوش و حیدری زرگوش (۱۳۹۱) در نتایج تحقیق خود با هدف بررسی تأثیر وسایل ارتباط جمعی بر سبک زندگی روستایی و عشایری نشان دادند که تفاوت بین استانداردهای زندگی و محرومیت اجتماعی مهم‌ترین عامل تفاوت‌های سبک زندگی شناخته شده است. شواهد حاکی از آن است که بین متغیرهای میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی، سن و شیوه‌ی مصرف کالاهای فرهنگی رابطه‌ی مثبت و مستقیم وجود دارد. میانگین سبک زندگی بر حسب طبقه‌ی اجتماعی و جنسیت متفاوت از همدیگر بوده است. به عبارتی سبک زندگی بر حسب جنسیت (مرد و زن) و همچنین بر حسب طبقه اجتماعی تفاوت معناداری دارد.

جهانی شدن و پیامدهای حاصل از آن بر سلامت اجتماعی و روانشناختی افراد که از ابعاد مهم سبک زندگی است، تأثیرگذار است. سجاسی‌قیداری و همکاران (۱۳۹۴) در تحقیق خود با هدف بررسی آثار جهانی شدن بر تغییرات سبک زندگی در نواحی روستایی اشاره می‌کنند فشارهای عصبی حاصل از فرایند جهانی شدن در بهداشت روانی افرادی که در جوامع روستایی زندگی می‌کنند مؤثر است. به گونه‌ای که جهانی شدن در تبعیض جنسیتی آثار بوده و زنان به دلیل پرداخت دستمزدهای کمتر، به عنوان نیروی کار ارزان مورد بهره‌کشی قرار می‌گیرند.

فیروزآبادی و همکاران (۱۳۹۴) در تحقیق خود با هدف بررسی رابطه میان مفاهیم سبک زندگی و هویت مذهبی در شهر و روستا نشان دادند که در هر دو جامعه‌ی شهری و روستایی بین دو مفهوم رابطه‌ی معناداری وجود دارد. در جامعه‌ی روستایی جهت

زندگی هستند (مجدی و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۳۴). در این خصوص گیدنز اشاره می‌کند زنان و مردان دارای هویتی ثابتی نیستند و در تعامل با سایر افراد، هویت آنان دچار تغییر می‌شود. امروزه نیز به دلیل پویایی جوامع، انتخاب سبک زندگی بیش از پیش در ساخت هویت افراد اهمیت می‌یابد. به نظر گیدنز هویت فردی و اجتماعی زنان و مردان تا حدی تحت تأثیر پدیده جهانی شدن قرار گرفته است (خواججه‌نوری و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۳۳). زیرا زنان و مردان، هرکدام براساس سبک زندگی‌شان، دارای ذائقه و منش خاصی هستند که آنها را از یکدیگر متمایز می‌سازد. بر این اساس، می‌توان گفت که سبک زندگی، نشان‌دهنده‌ی هویت جنسیتی افراد است. زیرا در چنین شرایطی است که سبک زندگی، به یک امر نمادین و اجتماعی تبدیل شده و قادر است تبدیل به بیانی؛ برای هویت‌های فردی زنان و مردان شود. لذا آنان می‌توانند برای رساندن پیام هویتی خود از سبک زندگی استفاده کنند و از این طریق بر سبک‌های زندگی اطرافیان خود تأثیر بگذارند (ابراهیمی و بهنونی‌گنده، ۱۳۸۹: ۱۴۰).

با توجه به مطالب ذکر شده در خصوص تغییر و تحولات سبک زندگی جوامع کنونی از یکسو و وجود تفاوت جنسیتی و تأثیر متفاوت عوامل محیطی مؤثر بر الگوها و سبک‌های زندگی زنان و مردان از سوی دیگر، پرسش اصلی تحقیق این است که آیا ارتباط بین متغیرهای مستقل شامل محیط اقتصادی، محیط اجتماعی و بویژه محیط رسانه‌ای بر سبک زندگی می‌تواند برای زنان و مردان متفاوت باشد یا خیر؟ در راستای پاسخگویی به پرسش ذکر شده، این تحقیق با هدف تحلیل جنسیتی سبک زندگی و عوامل محیطی مؤثر بر آن در بین روستاییان شهرستان زنجان انجام گرفت.

در فقر مناطق، دلبستگی افراد به محیط و عوامل سنتی آن محل می‌دانند. طبق گزارشات انتقال اطلاعات از طریق رسانه سبب دستیابی به فرصت‌های اجتماعی و اقتصادی مبتنی بر شیوه‌های زندگی برابر بین زنان و مردان می‌شود. لذا زنان بیشتر از مردان تمایل به ارتباط با مراکز راه دور دارند. آنان در تحقیق خود نشان دادند نابرابری‌های جنسی بین زنان و مردان منجر به بروز رفتارهای اجتماعی متفاوتی می‌شود. از این رو زنان و مردان به دلیل داشتن رفتارهای اجتماعی متفاوت دارای سبک زندگی خاصی هستند.

سوینین^۴ و مریستو استورم^۵ (۲۰۱۰) در تحقیق خود دلایل تغییر سبک زندگی زنان و مردان را، نوآوری در زمینه‌های اطلاعات رسانه‌ای و الکترونیکی می‌دانند و اشاره می‌کنند که گسترش مرزها و راه‌های ارتباطی بین مناطق منجر به تعاملات شهروندان کشورهای مختلف شده است، لذا سبک‌ها و استانداردهای زندگی افراد به ویژه زنان در بستر رسانه‌ها دچار تغییر شده است.

مرور بر پیشینه‌ی تحقیق نشان می‌دهد که محققان از عوامل متعددی به عنوان عوامل محیطی مؤثر بر تحولات سبک زندگی زنان و مردان نام برده‌اند. لذا در این مطالعه تلاش بر این است با اقتباس از ادبیات موجود علاوه بر تبیین مفهوم سبک زندگی، به بررسی عوامل محیطی (شامل: محیط اجتماعی، محیط اقتصادی و محیط رسانه‌ای) مؤثر بر تحولات سبک زندگی در بستر جامعه‌ی روستایی پرداخته شود. در مطالعات پیشین ابعاد محدودی از سبک زندگی مورد بررسی قرار گرفته است، در حالی که در این مطالعه سعی بر آن است تا با تعریف جامع‌تری از سبک زندگی، علاوه بر شناسایی و تبیین عوامل محیطی مؤثر بر تغییرات، ابعاد مختلف سبک زندگی

رابطه مستقیم و در جامعه‌ی شهری رابطه‌ی میان این دو مفهوم معکوس بود. علاوه بر این در هر دو جامعه بین دو متغیر جنسیت و تحصیلات با هویت مذهبی (به‌عنوان یکی از ابعاد سبک زندگی) رابطه‌ی معناداری وجود داشت.

تایتان^۱ و همکاران (۲۰۱۲) پدیده مهاجرت مردان از مناطق روستایی را مورد بررسی قرار دادند طبق یافته‌ها علت مهاجرت مردان ناشی از تفاوت درآمد (وضعیت اقتصادی) بین کشور مبدا و مقصد و در نهایت تحت عنوان جهانی شدن است. وی عنوان می‌کند به دلیل استفاده از تکنیک‌های ارتباطی گسترده در مناطق روستایی، روابط بین فردی و خانوادگی افراد تداوم یافته، اما در نتیجه‌ی تفاوت‌های محسوس بین الگوهای زندگی مناطق شهری و روستایی، و اهمیت فعالیت‌های اقتصادی برای مردان پدیده مهاجرت توسط مردان تنها راه حل رفع این تفاوت‌های اقتصادی از منظر روستاییان بویژه میان مردان است.

روستاییان مورد بررسی رضوی زاده و همکاران (۱۳۸۴) از نظر میزان تمایل به تغییر سبک زندگی قابل تفکیک به سه گروه با تمایلات کم، متوسط و زیاد هستند که تعداد آنها نسبتاً یکسان می‌باشد. در بین زنان مشاهده شد که ۲۰ درصد تمایل کم، ۳۴ درصد تمایل متوسط و ۴۶ درصد تمایل زیادی برای تغییر سبک زندگی دارند. در بین مردان ۳۷ درصد تمایل کم، ۲۴ درصد تمایل متوسط و ۳۸ درصد تمایل زیادی برای تغییر سبک زندگی دارند. بنابراین به نظر می‌رسد زنان روستایی نسبت به مردان تمایل بیشتری برای تغییر سبک زندگی دارند.

میل بورن^۲ و کیچن^۳ (۲۰۱۴) در نتایج تحقیق خود از ابزارهای ارتباطی به عنوان عامل مؤثر در انتقال جریان‌ها و تحولات نام بردند و ریشه‌ی این تحرکات را

نیز (سلامت اجتماعی، روانشناختی و معنوی) مورد بررسی قرار گیرد.

مبانی نظری

اگر چه تبیین روند تحولات سبک زندگی با تکیه بر ادبیات ارائه شده امکان طرح مدل‌های مختلف را فراهم می‌سازد ولی آنچه که می‌تواند در تبیین نتایج تجربی تحقیق موثر افتد، هم‌پوشانی مباحث نظری در رابطه با سبک زندگی و عوامل محیطی (محیط رسانه‌ای، محیط اجتماعی، محیط اقتصادی) است. در این مطالعه سعی بر این است تا با جمع بندی ادبیات موجود، چارچوب تبیینی مفیدی برای بررسی عوامل محیطی مؤثر بر تحولات سبک زندگی در قالب مؤلفه‌های سلامت اجتماعی، سلامت روانشناختی و سلامت معنوی در جامعه‌ی روستایی به دست آوریم. میزان بهره‌مندی فرد از اعضای جامعه، تعاملات اجتماعی با افراد و گروه‌های مختلف در جامعه و اعضای خانواده و انسجام گروهی به عنوان سلامت اجتماعی مطرح است (بیابانگرد و جوادی، ۱۳۸۳: ۱۲۹). سلامت روانشناختی از عوامل مهم تأثیرگذار بر سبک زندگی است، که می‌تواند در تربیت فردی و اجتماعی افراد مؤثر باشد (Walsh, 2011: 1).

در حقیقت سلامت روانشناختی به عنوان عامل مؤثر در توسعه‌ی منابع انسانی است که توجه به این بعد از سبک زندگی می‌تواند منجر به رفاه اجتماعی افراد شود. چرا که هر فرد در یک مجموعه‌ی پیچیده‌ای از سیستم اجتماعی زندگی می‌کند که با نقش خود می‌تواند سطح سلامت روانی جامعه را تحت تأثیر قرار دهد (Cauce, 2002: 44). منظور از سلامت معنوی نیز، دستیابی فرد به سطحی از معنویت است که (Gomez, 2003: 1975) موجب شکل‌گیری سبک خاص برای حیات فردی و اجتماعی افراد شود. چراکه نقش دین و باورهای دینی می‌تواند

به دریافت نکات تازه‌ای از حیات و سبک زندگی انسان منجر گردد (سیدی و بیرقی، ۱۳۹۱: ۵-۲).

الف) مفهوم شناسی سبک زندگی

مفاهیم شیوه زندگی^۱ و سبک زندگی^۲، برای بیان شیوه‌های مشابهی به کار می‌روند که طی آنها زندگی روزمره آفریده می‌شود. البته این مفاهیم در ابتدا کاربردهای دیگری داشته است. مفهوم شیوه زندگی با طبقات شغلی مربوط دانسته می‌شود و مستلزم ارتباطی بین کارهای روزمره، ارزش‌های اخلاقی، اعتقادات اعضای خانواده و غیره است. در حالی که مفهوم سبک زندگی بر جستجوی معنا توسط فرد، توسعه فردی و نمودهای فرهنگی دلالت دارد. مفاهیم شیوه‌ی زندگی و سبک زندگی می‌توانند به عنوان مکمل همدیگر در نظر گرفته شود. درون یک شیوه‌ی زندگی می‌توان سبک‌های متفاوتی را ملاحظه کرد که در آن، همه‌ی کالاها و اشکال مختلف نمودهای فرهنگی، وسیله‌هایی برای شباهت‌های فرهنگی و در عین حال مرزهایی برای تمایز از سایر فرهنگ‌ها هستند (بایگانی به نقل از لیبرگ، ۱۳۹۲: ۶۰).

سبک زندگی دارای دو مفهوم متفاوت است. در تعریف اول سبک زندگی معرف ثروت و موقعیت اجتماعی افراد و شاخصی برای تعیین طبقه اجتماعی به کار رفته است. در مفهوم دوم، سبک زندگی شکل اجتماعی نوینی است که تنها در متن تغییرات فرهنگی مدرنیته و رشد فرهنگ مصرف‌گرایی معنا پیدا می‌کند. در واقع ارزش‌ها، نگرش‌ها و رفتارهای افراد از این معنای سبک زندگی تعریف می‌شود (معیدفر و صبوری خسروشاهی، ۱۳۹۰: ۷۰). سبک زندگی را می‌توان به مجموعه‌ای کم و بیش جامع از عملکردها تعبیر کرد که فرد آن‌ها را به کار می‌گیرد چون نه فقط نیازهای جاری او را بر می‌آورد بلکه

افراد مختلف و در شرایط گوناگون زندگی (سنتی یا مدرن) متفاوت از سایرین باشد
(Kummeling et al., 2005: 680)

چرا که سبک زندگی بازتاب‌دهنده‌ی گرایش‌ها، تمایلات، رفتار، باورها و ارزش‌های فرد یا جامعه است و مجموعه برداشت‌ها، عادت‌ها، نگرش‌ها، سلیقه‌ها، معیارهای اخلاقی و سطح اقتصادی، در کنار هم سبک زندگی زنان و مردان را می‌سازند (جوکار، ۱۳۹۳: ۴۲).

ب) محیط رسانه‌ای

تکنولوژی در عصر حاضر به‌عنوان ابزار کلیدی برای انتقال اطلاعات رشد بسیار چشم‌گیری داشته است (معماری‌بانی و زمانی میاندشتی، ۱۳۹۲: ۳۴). امروزه رسانه به‌عنوان یکی از تأثیرگذارترین تکنولوژی‌های عصر جدید شناخته شده است. در ادبیات مدرن توسعه، رسانه مهم‌ترین عامل تغییرات است. رسانه‌ها در طول تاریخ همواره از عوامل زمینه‌ساز تحول جوامع بوده و هستند. رسانه‌ها با تغییر درون‌مایه‌های شناختی و نگرشی روستاییان، موجب آمادگی افراد برای پذیرش بسیاری از الگوها و سبک‌ها می‌شوند (حبیب‌پورگنابی و صفری‌شالی، ۱۳۹۰: ۲۳). محیط رسانه‌ای به دلیل داشتن تنوع در روش‌های انتقال مطالب تأثیرگذاری بیش‌تری دارد. از این رو نگرش و درک افراد نسبت به شیوه‌های زندگی تحت تأثیر این آموخته‌ها دچار تغییر می‌شود (Fogel & Nehmad, 2009: 153-154). این در حالی است که استفاده از رسانه‌ها می‌تواند به افزایش دانش تخصصی افراد منجر گردد.

در نتیجه انتظار می‌رود، سطح بهره‌وری و بازده‌کاری مخاطبان (فراهی و همکاران، ۱۳۹۱: ۷۷) با رشد و گسترش خدمات رسانه‌ای ارتقا یابد ولی شواهد حاکی از تمرکز بر فعالیت‌های فردگرایی در نتیجه رشد و گسترش رسانه‌ها و انتقال الگوهای زندگی مدرن در مناطق شهری و نیز روستایی است (Hampton, et al., 2011: 1031).

روایت خاصی را هم که وی برای هویت شخصی خود بر می‌گزیده است در برابر دیگران متجسم می‌سازد (گیدنز، ۱۳۷۶: ۱۲۰).

سبک‌های زندگی در چارچوب تعامل بین افراد و معنایی که در این تعامل رد و بدل می‌شود، ظهور می‌یابد. سبک زندگی به لحاظ ماهیت، موضوعی اجتماعی است به این معنا که حامل پیام‌هایی برای دیگران است. به این اعتبار، پیروی کردن از یک سبک زندگی خاص از سوی افراد، ارزش‌ها و جهت‌گیری‌های خاصی را به دیگران منتقل می‌کند و نشان می‌دهد که دیگران در برابر فرد چه رفتاری باید داشته باشند (مام‌جمعه‌زاده و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۰۳) و مشکلات موجود در جامعه را چگونه تفسیر کنند و چگونه هویت شخصی و اجتماعی خود را در برابر تغییرات حفظ کنند (Cohen, 2010: 1).

در مجموع می‌توان گفت سبک زندگی همان آفرینش و خلق هنرمندانه‌ی یک راه و روش خاص با توجه به امکانات موجود و پایگاه اقتصادی و اجتماعی و هم‌چنین محدودیت‌های فردی و اجتماعی تعریف شده است و هنر فرد در کشف انتخاب مناسب‌ترین و خردمندانه‌ترین راه برای پاسخ به توقعات و تحقق اهداف است. از دیدگاه‌های نظری موجود چنین استنباط می‌شود که (سیدی و بیرقی، ۱۳۹۱: ۳)، سبک زندگی دارای یک ساختار و چارچوب مشخص است که می‌تواند در حوزه و ابعاد متفاوتی چون انگیزه خرید، کیفیت، سلامت جسمانی، الگوی مصرف غذا و غیره مطرح شود (Brunsø et al, 2004: 666). سبک‌های زندگی متفاوت افراد، به بازتولید ذائقه‌ها و در نتیجه، منش متمایز می‌انجامد، زیرا سبک زندگی، همان فضایی است که کنشگران در ذیل آن می‌آموزند چگونه زندگی کنند، چه چیز را ارجح بدانند و در نهایت، چه چیز را زیبا بشمارند (براهیمی و بهنوئی‌گنده، ۱۳۸۹: ۱۴۰)، این ذائقه‌ها می‌تواند در

ج) محیط اجتماعی (سطح مشارکت و همدلی):

محیط اجتماعی جهان امروزی با سبک های زندگی و شرایط اجتماعی گذشته ای نه چندان دور تفاوت اساسی دارد. به عبارتی زندگی اجتماعی انسان با چرخشی تند از انواع نظم و مشارکت و همکاری اجتماعی که مردم هزاران سال در آن می زیستند به سرعت فاصله گرفته است (گیدنز، ۱۳۷۶: ۶۸۸). این در حالی است که لازمه محیط اجتماعی سالم، مشارکت و همکاری افراد آن جامعه است. علیرغم اهمیت این موضوع سطح مشارکت افراد در جوامع مختلف از حالت جمعی و گروهی به سمت فعالیت های انفرادی سوق داده می شود. در حقیقت مکانیزم فعالیت از پایین به بالا در جوامع نادیده انگاشته شده است (Bovaird, 2007: 846). این در حالیکه یکی از زمینه های اصلی برنامه ریزی های توسعه، توجه به مشارکت فعال و همه جانبه افراد آن جامعه است. توجه به محیط اجتماعی افراد، عامل مهمی در افزایش رفتارهای مشارکتی در امور مختلف اجتماعی، سیاسی و اقتصادی است (باقری بنجار و رحیمی، ۱۳۹۱: ۱۴۳). رفتارهای اجتماعی افراد یا به عبارتی سطح مشارکت و همدلی آنان در جوامع شهری و روستایی متاثر از ساختارهای اجتماعی آن منطقه است (Tosun, 2000: 613).

منشأ تغییرات اجتماعی در مناطق روستایی می تواند ناشی از شکاف طبقاتی بین جوامع روستایی و شهری باشد. چرا که زیر ساخت های نامناسب مناطق روستایی در کشورهای در حال توسعه به عنوان مهم ترین چالش این مناطق شناخته شده اند. این فاصله طبقاتی می تواند در بلند مدت به تغییر و جابه جایی ارزش ها بیانجامد (Rao, 2008: 475). به گونه ای که افراد جامعه جهت دستیابی به سطح زندگی راحت و شایسته، در تمام مراحل زندگی با چالش ها و مشکلات زیادی رو به رو می شوند (Neman & Neman, 2014: 2)؛ که گاهی

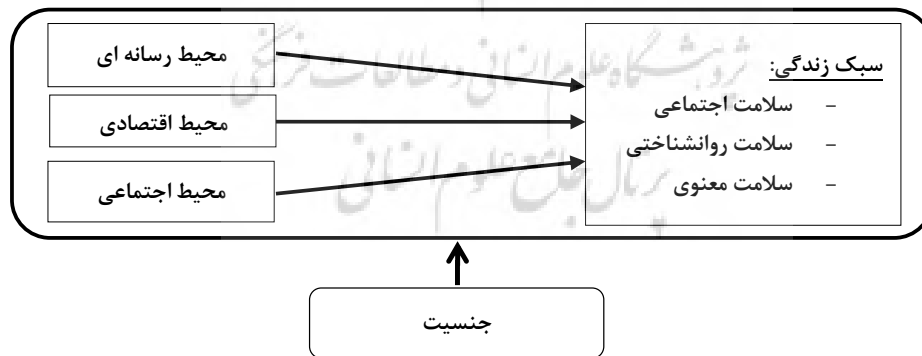
این مشکلات برخاسته از محیط اجتماعی، ویژگی های خود فرد و یا سایر افرادی است که در روند توسعه ی زندگی فرد بطور منظم نقش داشته و یا در آن دخیل هستند (Bronfenbrenner & Morris, 2006: 796). از آنجا که ارزش ها و محیط اجتماعی تعیین کننده ی نوع سبک زندگی است (Agosto & Hughes, 2006: 1395). لذا سبک های زندگی افراد می تواند در برابر تغییرات اجتماعی، تعاملات اجتماعی، درک و آگاهی افراد از محیط و جامعه دچار تغییر و دگرگونی شود (Cohen, 2010: 2).

د) محیط اقتصادی

در عصر حاضر چالش های اقتصادی موجود بر اولویت های مربوط به مسائل اقتصادی افراد تأثیر گذار بوده است. علیرغم بحران های اقتصادی رخ داده در مناطق شهری و روستایی، تلاش نسل جدید در جهت رفع نیازهای اقتصادی همچنان به قوت خود باقی است. به عبارتی گرایش نسل امروزی به زندگی مرفه بسیار بیشتر از گرایش نسل گذشته است. هم چنین سمت و سوی آنها در ارزش های اقتصادی میل به تجملات و زندگی مصرفی را تقویت کرده است و در کنار مسائل اقتصادی رخ داده، آنها بیشتر از نسل قبلی به زندگی تجملی گرایش دارند (طولابی و کمریگی، ۱۳۹۲: ۲۱۷). شرایط اقتصادی مناطق روستایی تا حدودی مبین نوع فعالیت ها و تعاملات اقتصادی افراد آن منطقه است. در کشورهای توسعه یافته ی امروزی، فعالیت اقتصادی روستا به عنوان بزرگ ترین پشتوانه توسعه ی اقتصادی کشور مورد توجه است. از این رو استراتژی های لازم در زمینه ی ترویج اقتصاد محلی و تعاملات اقتصادی در اختیار مردان و حتی زنان قرار داده می شود (Farsani et al., 2011: 69) ولی در کشورهای در حال توسعه، جایگاه ویژه ای برای فعالیت های اقتصادی زنان روستایی تعریف نشده است و فعالیت ها و ارتباطات اقتصادی مردان نیز تحت تأثیر

موجود از عوامل مختلفی مانند عوامل فردی (سن، تحصیلات، وضعیت تأهل) و عوامل محیطی (محیط رسانه‌ای، اجتماعی، اقتصادی) به عنوان عوامل مؤثر بر تحلیل تحولات سبک زندگی یاد شده است. همچنین با بهره‌گیری از مطالعات تجربی (ارجمندسیاهپوش و حیدری زرگوش، ۱۳۹۱: ۸۹؛ ازکیا و رودبارکی حسینی، ۱۳۸۹: ۲۵۱؛ هاشمیان فروهاشمی، ۱۳۹۲: ۱۷۶) اثر تعدیل‌گری متغیر جنسیت در رابطه بین عوامل تأثیرگذار (عوامل فردی و عوامل محیطی) مورد مطالعه قرار گرفته است. بر اساس ادبیات تحقیق و محدوده‌ی موضوعی مورد پژوهش، روابط بین عوامل محیطی با سبک زندگی در قالب مدل مفهومی تحقیق ارائه گردیده است (شکل ۱). بر اساس مدل مفهومی پژوهش، فرضیه‌های به شرح زیر مورد بررسی قرار می‌گیرند؛

- بین محیط رسانه‌ای، اقتصادی و اجتماعی با سبک زندگی پاسخگویان ارتباط معنی داری وجود دارد.
- جنسیت نقش مداخله‌گری در تحلیل ساختاری رابطه متغیرهای مستقل با سبک زندگی دارد.

شکل ۱: مدل مفهومی تحقیق

تهیه و ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۴

با اقتباس از تعریف جمعیت فعال اقتصادی در گزارشات آماری: افراد ۱۰ سال و بالاتر که می‌توانند در تولید کالا و خدمات مشارکت داشته (شاغل) و یا از قابلیت مشارکت برخوردار بوده‌اند (بیکار) به عنوان

الگوهای انتقالی از شهر به روستا و نیز پیامدهای ناشی از بحران‌های اقتصادی دچار تغییر و تحول و چالش شده است (Long et al., 2007: 141).

مدل مفهومی پژوهش

مدل مفهومی پژوهش بر اساس ادبیات موضوع و مطالعات انجام شده در راستای تحقیق حاضر طراحی گردید. در این راستا عوامل مؤثر بر سبک زندگی در قالب عوامل فردی (بر اساس مطالعاتی مانند؛ هاشمیان فر و هاشمی، ۱۳۹۲: ۱۷۶؛ ارجمند سیاهپوش و حیدری زرگوش، ۱۳۹۳: ۸۹) و عوامل محیطی (بر اساس مطالعاتی مانند؛ ازکیا و رودبارکی حسینی، ۱۳۸۹: ۲۵۱؛ Titan et al., 2012; Milbourne et al., 2014: 326-367; Soininen et al., 2010: 1665) سیاهپوش و حیدری زرگوش، ۱۳۹۱: ۸۹) مورد توجه قرار گرفتند. تحلیل تحولات سبک زندگی بر اساس مؤلفه‌های سلامت اجتماعی، سلامت روانشناختی و سلامت معنوی (لعلی و همکاران، ۱۳۹۱؛ خواجه‌نوری و همکاران، ۱۳۹۱؛ مجدی و همکاران، ۱۳۸۹) مورد بررسی قرار گرفت. در این مطالعه نیز با اقتباس از ادبیات

روش تحقیق

این تحقیق از نظر هدف جزء تحقیقات کاربردی به شمار می‌رود که به روش پیمایشی و با استفاده از ابزار پرسشنامه به جمع‌آوری اطلاعات پرداخته است.

خوشه‌ای چند مرحله‌ای با توجه به گستره جغرافیایی تحقیق، تعداد بالای جامعه و محدودیت‌های تحقیق (مالی، زمانی و انسانی) استفاده شد. البته همگنی خوشه‌ها (از نظر شرایط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی) روایی به‌کارگیری نمونه‌گیری خوشه‌ای را تأیید می‌کند. در این راستا ابتدا شهرستان زنجان از استان زنجان انتخاب و سپس از میان سه بخش قره‌پشتلو، زنجانرود و مرکزی شهرستان زنجان، ۷ دهستان (شامل؛ قره‌پشتلویپاین، قره‌پشتلوبالا، چاپاره بالا، چاپاره پایین، زنجانرود پایین، غنی بیگلو و زنجانرود بالا) انتخاب شدند و در ادامه در سطح دهستان‌ها ۱۲ روستا با انتساب متناسب بر اساس متغیر دوری و نزدیکی به شهر نمونه‌ی مورد نظر انتخاب گردید (جدول ۱). با توجه به برآورد نزدیک‌ترین و دورترین روستاهای هر یک از دهستان‌ها نسب به شهر سعی گردید انتخاب نمونه مورد مطالعه در سه محدوده‌ی نزدیک (زیر ۵۰ کیلومتر)، میانه (۵۰ تا ۸۰ کیلومتر) و دور از شهر (بالتر از ۸۰ کیلومتر) انتخاب گردند. در پایان در سطح جامعه‌ی روستایی به روش تصادفی ساده داده‌های مورد نظر در قالب پرسشنامه از تعداد ۲۵۰ نفر جمع‌آوری گردید.

جمعیت فعال اقتصادی در نظر گرفته می‌شوند. از این رو جامعه‌ی آماری تحقیق شامل تمامی روستاییان شهرستان زنجان در محدوده سنی ۱۰ سال و بالاتر بودند. به منظور تعیین حجم نمونه با توجه به اینکه تحقیق حاضر از نظر نحوه‌ی تجزیه و تحلیل داده‌ها مبتنی بر مدل‌سازی معادلات ساختاری و با استفاده از نرم‌افزار AMOS انجام گرفته است؛ از این رو، افزون بر حجم جامعه‌ی آماری به عنوان یکی از معیارهای اصلی برای تعیین حجم نمونه آماری، بر اساس مطالعات مختلف (Hair et al, 2010; Kline et al, 2011) معیارهای مهم دیگری همچون نوع تکنیک و تخمین آماری، تعداد متغیرها و گویه‌ها و پیچیدگی روابط در مدل مفهومی نیز به عنوان عوامل مهم تعیین کننده تعداد نمونه آماری مورد توجه قرار گرفته‌اند. به منظور اطمینان از تعداد نمونه انتخابی با استفاده از جدول بارتلت و همکاران (۲۰۰۱) با مقدار خطای ۰/۰۵ و مقدار $t=1/65$ نمونه برابر با ۲۶۴ نفر مورد پیشنهاد بود که این نتیجه حاکی از مناسب بودن حجم نمونه ۲۵۰ تایی در نظر گرفته شده برای این تحقیق می‌باشد. با توجه به مطالب اشاره شده، در مجموع ۲۵۰ نفر به عنوان نمونه آماری مورد مطالعه قرار گرفت. برای انتخاب نمونه از روش نمونه‌گیری

جدول ۱: توزیع نمونه های روستایی اختصاص یافته در شهرستان زنجان

شهرستان	بخش	دهستان های منتخب	روستاهای منتخب تحقیق	فاصله روستا تا شهر (کیلومتر)
زنجان	قره پشتلو	قره پشتلو پایین	قبله بلاغی	۶۰
			حاج سیران	۶۳
			ارمغان خانه	۳۳
		قره پشتلو بالا	سهرین	۲۰
			بهرام بیگ	۵۰
			قره بوطه	۹۵
	زنجانرود	چایپاره پایین	چایپاره بالا	۱۱۰
			حصار	۴۶
			دولاناب	۵۸
		زنجان رود پایین	سردهات شیخ	۱۰۰
			لولک آباد	۸۰
			اند آباد	۴۰
مرکزی	زنجان رود بالا	ینگجه		
	تعداد کل روستاهای منتخب شده	۱۲ روستا		

مأخذ: مطالعات میدانی نگارندگان، ۱۳۹۴

هم مورد استفاده قرار گرفته شده، اندازه گیری شدند (جدول ۲)؛ ۲. محیط رسانه ای شامل ۴ گویه؛ ۳. محیط اقتصادی شامل ۵ گویه؛ و ۴. محیط اجتماعی شامل ۵ گویه بود. برای اندازه گیری همه متغیرها از طیف لیکرت پنج سطحی (۱= خیلی کم تا ۵= خیلی زیاد) استفاده گردید.

پرسشنامه به عنوان ابزار این تحقیق علاوه بر ویژگی های فردی مشتمل بر چهار بخش دیگر برای اندازه گیری متغیرهای اصلی تحقیق بود: ۱. سبک زندگی شامل سه مؤلفه سلامت اجتماعی، سلامت روانشناختی و سلامت معنوی به ترتیب هر یک با ۹، ۷ و ۱۱ گویه که در تحقیقات (علی و همکاران، ۱۳۹۱: ۶۴؛ خواجه نوری و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۳۴؛ مجدی و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۴۶)

جدول ۲: متغیرها، سطوح اندازه‌گیری و گویه‌های مورد استفاده سبک زندگی

مقیاس اندازه‌گیری	گویه‌ها	متغیر	
لیکرت ۵ سطحی (۱=خیلی کم تا ۵=خیلی زیاد)	۱. دوستان صمیمی دارم، ۲. توانایی ابراز عشق و دوستی نسبت به دیگران را دارم، ۳. احساسات دیگران برای من قابل احترام می باشد، ۴. به راحتی می توانم با دیگران رابطه‌ی دوستانه و صمیمی برقرار کنم، ۵. دارای ارتباط نزدیکی با آشنایان و خویشاوندان خود بوده و با آنها بطور مستمر رفت و آمد دارم، ۶. جزو افرادی هستم که در مواقع موردنیاز، در کنار مردم می باشم، ۷. برای ساخت اماکن مذهبی و مدارس کمک مالی می‌کنم، ۸. در برنامه‌های مختلف اجتماعی مانند دادن کمک‌های مالی و معنوی به بیماران، ایتم و غیره مشارکت می‌نمایم، ۹. هنگامی که در زندگی با مشکلی مواجه می‌شوم با دوستان و اطرافیان خود صحبت و مشورت می‌کنم.	سلامت اجتماعی	مؤلفه های سبک زندگی
	۱. به آینده امیدوار هستم، ۲. احساسات و افکار مثبت دارم، ۳. قادر به بیان احساساتم می باشم، ۴. در مجموع خودم را دوست دارم، ۵. از مواجهه با چالش و ایجاد تغییر در زندگی لذت می برم، ۶. قادر به مهار و کنترل استرس های زندگی ام هستم، ۷. از هنرنقاشی، مجسمه‌سازی، موسیقی، خط و غیره لذت می‌برم.	سلامت روانشناختی	
	۱. معتقدم نظام خلقت دارای هدف می باشد، ۲. به چیزی عظیم تر از خود احساس وابستگی و تعلق دارم، ۳. معتقدم زندگی‌ام دارای هدف بوده و معنادار است، ۴. سعی می‌کنم در زندگی کارهایی انجام دهم که ارزش ماندگاری داشته باشد، ۵. به مطالعه کتب دینی (قرآن، رساله و...) جهت به‌کارگیری در امور زندگی روزانه خود علاقه‌مندم، ۶. معتقدم روزه گرفتن جزء وظایف دینی ماست، ۷. تمایل به شرکت در مجالس مذهبی و مراسم دعا دارم، ۸. به نمازهای یومیه اول وقت اهمیت زیادی می‌دهم، ۹. سعی می‌کنم هر هفته در نماز جمعه شرکت کنم، ۱۰. علاوه بر انجام واجبات، مستحباتی از قبیل: رفتن به حج، خواندن نمازهای مستحبی را انجام می‌دهم، ۱۱. معتقدم صدقه دادن باعث رفع قضا و قدر می‌شود.	سلامت معنوی	
لیکرت ۵ سطحی (۱=خیلی کم تا ۵=خیلی زیاد)	۱. برنامه‌های ماهواره (مانند فیلم‌ها و سریال‌ها) را بطور مرتب دنبال می‌کنم، ۲. به تماشای برنامه‌های تلویزیون ایران بیشتر از برنامه‌های ماهواره علاقه‌مندم، ۳. برای خرید لباس الگویی را انتخاب می‌کنم که در تلویزیون یا ماهواره دیده ام، ۴. با الگو برداری از تبلیغات ماهواره و تلویزیون می‌توانم ظاهر خود را به افراد شهری شبیه کنم.	محیط رسانه‌ای	عوامل محیطی
	۱. اعتقاد به پیشرفت امور روستا در سایه همکاری و تعامل میان روستاییان، ۲. تمایل به مشارکت برای حل مشکل روستاییان در صورت بروز حوادث، ۳. همکاری اهالی روستا با دهیاری و شورای روستا، ۴. شرکت در کارهای خیر و عام‌المنفعه، ۵. شرکت در انتخابات مانند شورای روستا، مجلس شورای اسلامی و غیره.	محیط اجتماعی	
	۱. تورم و افزایش قیمت منابع و امکانات مورد نیاز موجب کاهش سطح رفاه و آسایش مردم شده است، ۲. امروزه به دلیل مشکلات اقتصادی هر کسی به فکر خویش است، ۳. این روزها حتی در جامعه روستایی هم ارزش و جایگاه افراد بر اساس پول‌شان سنجیده می‌شود، ۴. روابط اقتصادی سالمی میان اهالی روستای ما برقرار است (به راحتی می‌توان به دیگران اعتماد کرد و در صورت نیاز به ایشان پول قرض داد)، ۵. شرایط اقتصادی باعث شده که از بسیاری از خواسته‌هایم چشم‌پوشی کنم.	محیط اقتصادی	

پذیرفت. به منظور بررسی پایایی ابزار تحقیق نیز پیش‌آزمون (شامل نمونه ۳۰ تایی انتخاب شده بصورت کاملاً تصادفی) در روستاهای شهرستان زنجان (روستای تهم و روستای همایون) که از روستاهای انتخاب شده برای

روایی ظاهری و محتوایی پرسشنامه با استفاده از نظرات گروهی از مطلعان کلیدی (شامل اعضای هیأت علمی گروه ترویج، ارتباطات و توسعه‌ی روستایی دانشگاه زنجان) و قبل از انجام پیش‌آزمون صورت

نتایج تحقیق نشان داد که باتوجه به اینکه مربع بزرگ‌ترین ضریب همبستگی بین متغیرهای مکنون مورد مطالعه کمتر از کوچک‌ترین میانگین واریانس استخراج شده تمامی متغیرهای مکنون می‌باشد، از این‌رو، ابزار تحقیق از روایی تشخیصی مناسبی برخوردار بود. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم-افزارهای SPSS در بخش توصیفی و AMOS در بخش استنباطی استفاده شد.

جمع‌آوری داده‌های اصلی تحقیق نبودند، انجام گرفت و مقدار ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده برای متغیرهای تحقیق نشان‌دهنده‌ی ضرایب پایایی به دست آمده در سطح قابل قبول می‌باشند (جدول ۳). همچنین با توجه به بارهای عاملی استاندارد^۱ مساوی و بزرگتر از ۰/۵، میانگین واریانس استخراج شده^۲ مساوی و بزرگتر از ۰/۴ و پایایی ترکیبی^۳ مساوی و بزرگتر از ۰/۷ روایی همگرایی ابزار تحقیق در سطح قابل قبولی ارزیابی گردید. در رابطه با روایی تشخیصی هم

جدول ۳: نتایج میانگین واریانس استخراج شده، پایایی ترکیبی و همبستگی متغیرها بر اساس مدل اندازه‌گیری

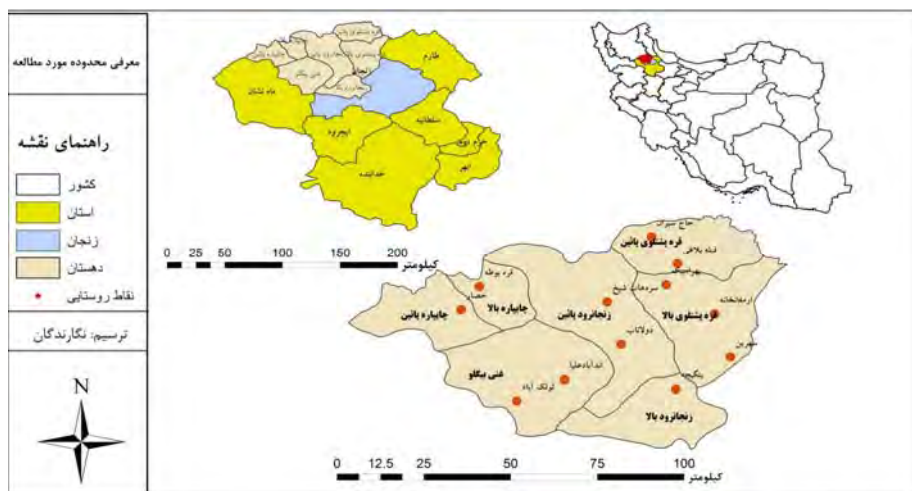
متغیر	ضریب آلفای کرونباخ	میانگین واریانس استخراج شده (۰/۵≤)	پایایی ترکیبی (۰/۷۰≤)	ضرایب همبستگی بین مکنون‌ها		
				سبک زندگی	محیط رسانه‌ای	محیط اقتصادی
سبک زندگی	۰/۸۵۹	۰/۴۲۵	۰/۷۱۰	۱		
محیط رسانه‌ای	۰/۸۰۱	۰/۵۵۲	۰/۸۳۰	*-۰/۲۲۴	۱	
محیط اقتصادی	۰/۷۹۷	۰/۵۰	۰/۸۰۱	**۰/۲۲۹	** -۰/۲۲۹	۱
محیط اجتماعی	۰/۷۶۳	۰/۴۱۰	۰/۷۶۸	**۰/۴۹۶	-۰/۱۴۹	**۰/۳۳۵

*معنی‌داری در سطح ۰/۰۵؛ **معنی‌داری در سطح ۰/۰۱

قلمرو تحقیق

جمعیت شهرستان زنجان طبق آخرین سرشماری برابر ۴۸۶۴۹۵ نفر گزارش شده است. توزیع دهستان (۷ دهستان به ترتیب عبارت اند از: قره پشتلو پایین، قره پشتلو بالا، چایپاره بالا، چایپاره پایین، زنجان رود پایین، غنی بیگلو و زنجان رود بالا) و روستاهای مورد مطالعه (۱۲ روستا) در تحقیق حاضر در شکل (۲) نشان داده شده است.

استان زنجان در ناحیه‌ی مرکزی شمال غربی ایران واقع شده است. این استان دارای ۸ شهرستان (شامل زنجان، ابهر، ایجرود، خدابنده، خرمدره، سلطانپه، طارم و ماهنشان) است که در این تحقیق، شهرستان زنجان به عنوان محدوده‌ی مورد مطالعه انتخاب شده است. این شهرستان دارای سه بخش مرکزی، زنجان رود و قره پشتلو و ۱۲ دهستان و ۳۳۳ روستا می‌باشد.

شکل ۲: نقشه موقعیت منطقه مورد مطالعه (شهرستان زنجان)

تهیه و ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۴

۲۴/۸ درصد پاسخگویان بی سواد، ۴۴ درصد زیر دیپلم و تنها ۸ درصد دارای تحصیلات لیسانس و بالاتر بودند (جدول ۴). میانگین سنی پاسخگویان ۳۷/۷ سال و ۵۳/۶ دارای سنی برابر و کمتر از ۳۵ سال بودند که بیانگر جوان بودن پاسخگویان می‌باشد.

یافته‌های تحقیق

یافته‌های توصیفی

بررسی نتایج توصیفی همان‌گونه که در جدول ۴ آمده است نشان می‌دهد که ۳۸ درصد از پاسخگویان را زنان و ۶۲ درصد را مردان تشکیل می‌دهند. ۷۰/۸ درصد پاسخگویان متأهل و از نظر سطح تحصیلات

جدول ۴: توزیع فراوانی پاسخگویان بر اساس ویژگی‌های فردی

درصد	فراوانی	متغیر	متغیر
۶۲	۱۵۵	مرد	جنسیت
۳۸	۹۵	زن	
۲۹/۲	۷۳	مجرد	وضعیت تأهل
۷۰/۸	۱۷۷	متأهل	
۲۴/۸	۶۲	بی‌سواد	سطح تحصیلات
۴۴	۱۱۰	زیر دیپلم	
۲۳/۲	۵۸	دیپلم و فوق‌دیپلم	
۸	۲۰	لیسانس و بالاتر	
۲۹/۶	۷۴	۲۵ سال و کمتر	گروه‌های سنی (کمینه: ۱۵ سال بیشینه: ۷۳ سال میانگین: ۳۷/۷۲ سال)
۲۴	۶۰	۲۶-۳۵ سال	
۱۲/۸	۳۲	۳۶-۴۵ سال	
۷/۲	۱۸	۴۶-۵۵ سال	
۲۶/۴	۶۶	۵۶ سال و بالاتر	

مأخذ: مطالعات میدانی نگارندگان، ۱۳۹۴

از پاسخگویان با فاصله بین ۸۱ تا ۱۱۰ کیلومتر از شهر و برای ۲۵/۲ درصد از پاسخگویان روستای محل زندگی آنان در فاصله ۵۱ تا ۸۰ کیلومتری از شهر واقع شده است (جدول ۵).

نتایج به دست آمده از تحقیق نشان می‌دهد ۴۸/۸ درصد از پاسخگویان مورد مطالعه در فاصله بین ۲۰ تا ۵۰ کیلومتری از شهر قرار داشتند. همچنین نتایج حاکی از آن بود که روستای محل زندگی ۲۶ درصد

جدول ۵: توزیع فراوانی و درصدی پاسخگویان بر اساس مقدار فاصله روستا از شهر (کیلومتر)

فاصله روستا تا شهر (کیلومتر)	فراوانی	درصد فراوانی
۲۰ تا ۵۰ کیلومتر	۱۲۲	۴۸/۸
۵۱ تا ۸۰ کیلومتر	۶۳	۲۵/۲
۸۱ تا ۱۱۰ کیلومتر	۶۵	۲۶
جمع	۲۵۰	۱۰۰

مأخذ: مطالعات میدانی نگارندگان، ۱۳۹۴

فاصله بین ۱۰ تا ۲۰ کیلومتری منزل قرار داشت. در این میان طبق یافته‌های تحقیق محل کار ۷/۶ درصد از پاسخگویان در فاصله بیش از ۲۰ کیلومتری منزل بود (جدول ۶).

توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب مقدار مسافت بین منزل تا محل کار نشان می‌دهد که محل کار ۸۹/۶ درصد از پاسخگویان در فاصله کمتر از ۱۰ کیلومتری منزل بود. محل کار ۲/۸ درصد از پاسخگویان در

۱- پایین (A): $\text{mean} - \frac{1}{2} \text{Sd} < A < -2$ متوسط
 (B): $\text{mean} - \frac{1}{2} \text{Sd} \leq B \leq \text{mean} + \frac{1}{2} \text{Sd}$ و ۳- بالا
 (C): $C > \text{mean} + \frac{1}{2} \text{Sd}$. نتایج نشان داد که حدود ۹۳/۲ درصد پاسخگویان از نظر سطح سلامت اجتماعی خود را در سطح متوسط به بالا ارزیابی نمودند و تنها ۶/۸ درصد از نظر سطح سلامت اجتماعی در سطح پایین بودند (جدول ۷). نتایج همچنین نشان می‌دهد که اکثریت قریب به اتفاق پاسخگویان (۸۹/۶ درصد) از نظر سطح سلامت روانشناختی در سطح متوسط به بالا قرار داشتند، و از نظر سطح سلامت معنوی بر اساس گویه‌های این مطالعه ۷۰ درصد پاسخگویان در سطح بالای سلامت معنوی قرار داشتند (جدول ۷).

جدول ۶: توزیع فراوانی و درصدی مسافت بین منزل تا محل کار پاسخگویان (کیلومتر)

مسافت بین منزل تا محل کار	فراوانی	درصد فراوانی
کمتر از ۱۰ کیلومتر	۲۲۴	۸۹/۶
۱۰ تا ۲۰ کیلومتر	۷	۲/۸
بیش از ۲۰ کیلومتر	۱۹	۷/۶
جمع	۲۵۰	۱۰۰

مأخذ: مطالعات میدانی نگارندگان، ۱۳۹۴

برای سنجش سطح مؤلفه‌های سبک زندگی شامل سلامت اجتماعی، سلامت روانشناختی و سلامت معنوی پاسخگویان مورد مطالعه و گروه‌بندی آنها بر حسب سطوح پایین، متوسط و بالا از شاخص تفاوت انحراف معیار از میانگین (ISDM۱) به صورت زیر استفاده شد (Gangadharappa et al., 2007: 299):

جدول ۷: توزیع فراوانی پاسخگویان بر اساس مؤلفه‌های سبک زندگی

مؤلفه	فراوانی	درصد	
سلامت اجتماعی	پایین	۱۷	۶/۸
	متوسط	۱۲۲	۴۸/۸
	بالا	۱۱۱	۴۴/۴
سلامت روانشناختی	پایین	۲۶	۱۰/۴
	متوسط	۱۴۵	۵۸
	بالا	۷۹	۳۱/۶
سلامت معنوی	پایین	۹	۳/۶
	متوسط	۶۶	۲۶/۴
	بالا	۱۲۵	۷۰

مأخذ: مطالعات میدانی نگارندگان، ۱۳۹۴

یافته‌های استنباطی

وابسته سبک زندگی (شامل سلامت اجتماعی، سلامت روانشناختی و سلامت معنوی) گردید. نتایج حاصل از برازش نیکویی مدل نشان داد که مدل ساختاری تحقیق بر اساس شاخص‌های مختلف از برازش مناسبی برخوردار بود (جدول ۸).

در این بخش، در قالب مدل ساختاری تحقیق اقدام به آزمون فرضیه‌های اصلی پژوهش در رابطه با تاثیر هر یک از متغیرهای مستقل شامل محیط رسانه‌ای، محیط اقتصادی، محیط اجتماعی بر متغیر

جدول ۸: نتایج میزان انطباق مدل ساختاری با شاخص‌های برازش

شاخص	$\frac{x^2}{df}$	GFI	CFI	IFI	RMSEA
معیار پیشنهاد شده	≤ 3	≤ 0.90	≤ 0.90	$0.90 \leq$	≤ 0.08
مقدار گزارش شده	۱/۸۶۹	۰/۹۱۲	۰/۹۲۵	۰/۹۲۶	۰/۰۵۹

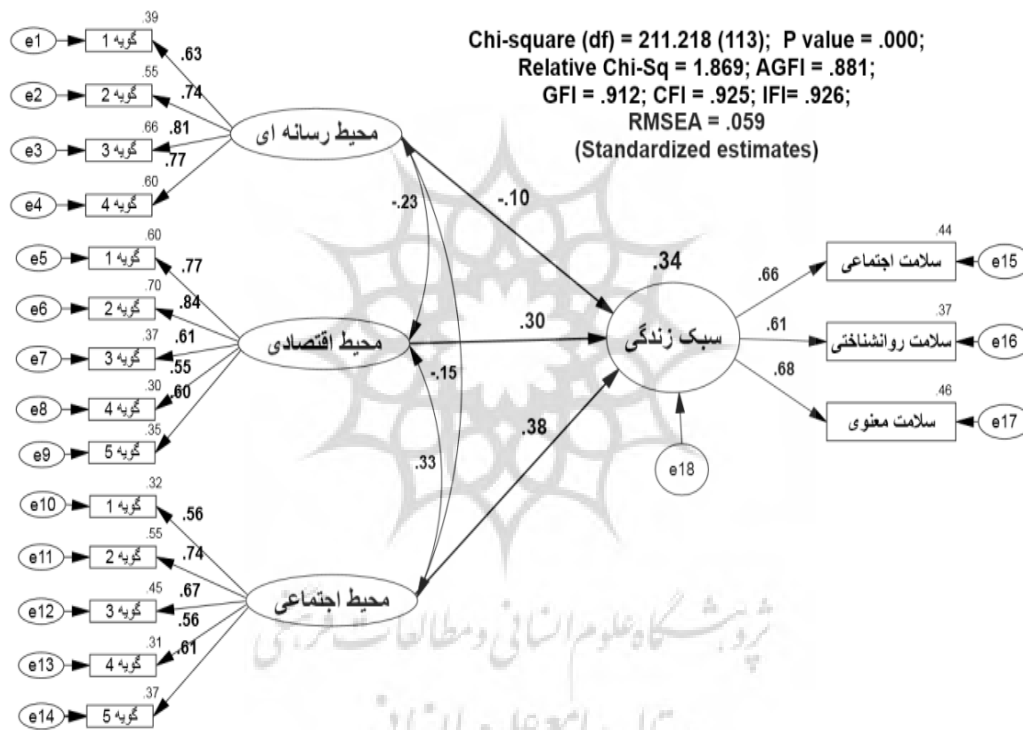
مأخذ: مطالعات میدانی نگارندگان، ۱۳۹۴

تحقیق حاکی از بود که: ۱- بین محیط رسانه‌ای و سبک زندگی رابطه منفی اما غیر معنی‌داری وجود دارد ($\beta = -0.099$, $p = 0.207$)؛ به عبارتی نتایج نشان از عدم تأثیرپذیری وضعیت سبک زندگی افراد از محیط رسانه ای می باشد. ۲- بین محیط اقتصادی و سبک زندگی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود داشت ($\beta = 0.298$, $p = 0.000$)؛ این یافته گویای این مطلب

همچنین، همانطور که از شکل (۳) پیداست سه متغیر محیط رسانه‌ای، محیط اقتصادی، محیط اجتماعی در حدود ۳۴ درصد از واریانس متغیر وابسته سبک زندگی را تبیین نموده‌اند. خلاصه نتایج به دست آمده از برآورد مدل ساختاری تحقیق در جدول (۹) نشان داده شده است. بر اساس نتایج حاصل از مدل ساختاری در رابطه با آزمون سه فرضیه‌ی اصلی

حقیقت می‌توان گفت محیط اجتماعی تأثیر مثبتی بر وضعیت سبک زندگی پاسخگویان داشته است. این یافته نیز حاکی از آن است که انسجام اجتماعی، همدلی و مشارکت بین پاسخگویان در قالب محیط اجتماعی سالم، زمینه‌ساز سبک زندگی سالم و مناسب بوده است. (جدول ۹).

است که وضعیت سبک زندگی افراد تحت تأثیر محیط اقتصادی دارای تغییر و تحولات مثبتی بوده است. این یافته گویای این مطلب است که محیط اقتصادی در تغییر سبک زندگی افراد و ایجاد رفاه نسبی و بهبود وضعیت زندگی پاسخگویان نقش مؤثری داشته است. ۳- بین محیط اجتماعی و سبک زندگی رابطه‌ی مثبت و معنی‌داری وجود دارد ($\beta=0/381$, $p=0/000$) در

شکل ۳: مدل ساختاری تحقیق

تهیه و ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۴

جدول ۹: ضرایب رگرسیونی بین متغیرهای مستقل و سبک زندگی

رابطه	مقادیر غیراستاندارد	خطای استاندارد	ضریب استاندارد	نسبت بحرانی	سطح معنی‌داری
محیط رسانه‌ای ← سبک زندگی	-۰/۰۶۵	۰/۰۵۲	-۰/۰۹۹	-۱/۲۶۲	۰/۲۰۷
محیط اقتصادی ← سبک زندگی	۰/۱۵۸	۰/۰۴۶	۰/۲۹۸	۳/۴۰۵	۰/۰۰۰
محیط اجتماعی ← سبک زندگی	۰/۲۵۵	۰/۰۶۵	۰/۳۸۱	۳/۹۰۷	۰/۰۰۰

مأخذ: مطالعات میدانی نگارندگان، ۱۳۹۴

تست نقش مداخله‌گر/تعدیل‌گر جنسیت

نتایج تحقیق در مرحله قبل بر اساس مدل ساختاری (شکل ۳)، و بویژه رد فرضیه اول و اینکه محیط رسانه‌ای دارای اثر معنی‌داری بر سبک زندگی پاسخگویان نمی‌باشد (علی‌رغم حمایت این رابطه توسط تایتان و همکاران، ۲۰۱۲؛ ارجمند سیاهپوش و حیدری زرگوش، ۱۳۹۱؛ میل بون و کیچن، ۲۰۱۴) محققان را بر آن داشت تا به آزمون تاثیر متغیر مداخله‌گر یا تعدیل‌کننده جنسیت در رابطه میان متغیرهای مستقل و سبک زندگی بپردازند. به عبارت دیگر، پرسش اصلی در این بخش این بود که آیا ارتباط بین متغیرهای مستقل شامل محیط اقتصادی، محیط اجتماعی و بویژه محیط رسانه‌ای بر سبک زندگی می‌تواند برای زنان و مردان متفاوت باشد یا خیر؟ در راستای پاسخگویی به این پرسش‌ها از تکنیک تحلیل گروه‌های چندگانه^۱ در نرم‌افزار آمار AMOS استفاده شد تا ضمن فراهم شدن امکان مقایسه و آزمون مناسب بودن فرض یکسان بودن یا متفاوت بودن کلیت مدل، امکان آزمون و مقایسه تک تک روابط برای دو گروه زنان و مردان نیز فراهم شود. همانگونه که هیر^۲ و همکارانش (۲۰۱۰) بیان می‌دارند اثر مداخله/تعدیل‌گری زمانی اتفاق می‌افتد که متغیر سومی شدت و ضعف رابطه بین دو تا متغیر را تغییر می‌دهد. برای تست اثر تعدیل‌گری یک متغیر در میان گروه‌های مختلف می‌توان از تکنیک گروه‌های چندگانه^۳ استفاده کرد. نتایج حاصل از آنالیز گروه‌های چندگانه نشان می‌دهد که مدل مبتنی بر فرض متفاوت بودن روابط برای زنان و مردان (مدل غیر یکسان یا مغایر) از برازش نیکویی بهتری نسبت به مدل مبتنی بر فرض یکسان بودن (مدل یکسانی) این

روابط برای دو گروه برخوردار است. همانگونه که در جدول (۱۰) آمده است، نتایج شاخص‌های برازش نیکویی برای مدل‌های مبتنی بر یکسانی و غیریکسانی روابط در میان دو گروه نشان می‌دهد که هر چند مقدار کای اسکور برای هر دو مدل معنی‌دار است و هر دو بر اساس این شاخص از برازش خوبی برخوردار نیستند، اما مدل مبتنی بر غیر یکسان بودن رابطه بین دو گروه دارای کای اسکور کوچکتر و بر اساس سایر شاخص‌های از وضعیت بهتر و قابل قبولی برخوردار است (مانند: CFI, IFI, GFI, RMSEA) (جدول ۱۰). همچنین با توجه به معنی‌دار بودن تفاوت کای اسکور برای این دو مدل $72/151 = 339/461 - 411/611$ با درجه آزادی $43 = (220 - 263)$ (جدول ۱۱)، فرض مبتنی بر بهتر و مناسب بودن مدل متفاوت یا غیر یکسان بودن رابطه بین متغیرهای مستقل با سبک زندگی در میان دو گروه مورد تأیید قرار می‌گیرد. علاوه بر این کوچک بودن شاخص مقایسه مدل‌ها یعنی AIC^4 برای مدل متفاوت یا غیر یکسان بودن روابط در میان دو گروه $497/611$ در برابر مقدار این شاخص برای مدل برابری روابط $511/461$ گواهی بر برازش نیکویی بهتر مدل متفاوت یا غیر یکسان بودن رابطه می‌باشد (جدول ۱۰). لذا در ادامه رابطه بین متغیرهای مستقل با سبک زندگی بر اساس این مدل (متفاوت یا غیر یکسان بودن رابطه) برای دو گروه زنان و مردان مورد تفسیر و مقایسه قرار می‌گیرد.

1- Multiple-Group Analyses
2- Hair et al
3- Multiple-Group Analyses

4- Akaike information criterion

جدول ۱۰: خلاصه شاخص های برازش نیکویی برای مدل های مبتنی بر یکسانی و غیریکسانی روابط در میان دو گروه (زنان و مردان)

مدل	کای اسکور (χ^2)	درجه آزادی (DF)	سطح معنی داری (Sig.)	کای اسکور/ درجه آزادی (χ^2/DF)	GFI	IFI	CFI	RMSEA	AIC
مدل غیریکسان رابطه	۳۳۹/۴۶۱	۲۲۰	۰/۰۰۰	۱/۵۴۳	۰/۸۶۸	۰/۹۱۶	۰/۹۱۲	۰/۰۴۷	۴۹۷/۶۱۱
مدل یکسانی رابطه	۴۱۱/۶۱۱	۲۶۳	۰/۰۰۰	۱/۵۶۵	۰/۸۴۱	۰/۸۹۲	۰/۸۹۱	۰/۰۴۸	۵۱۱/۴۶۱

مأخذ: مطالعات میدانی نگارندگان، ۱۳۹۴

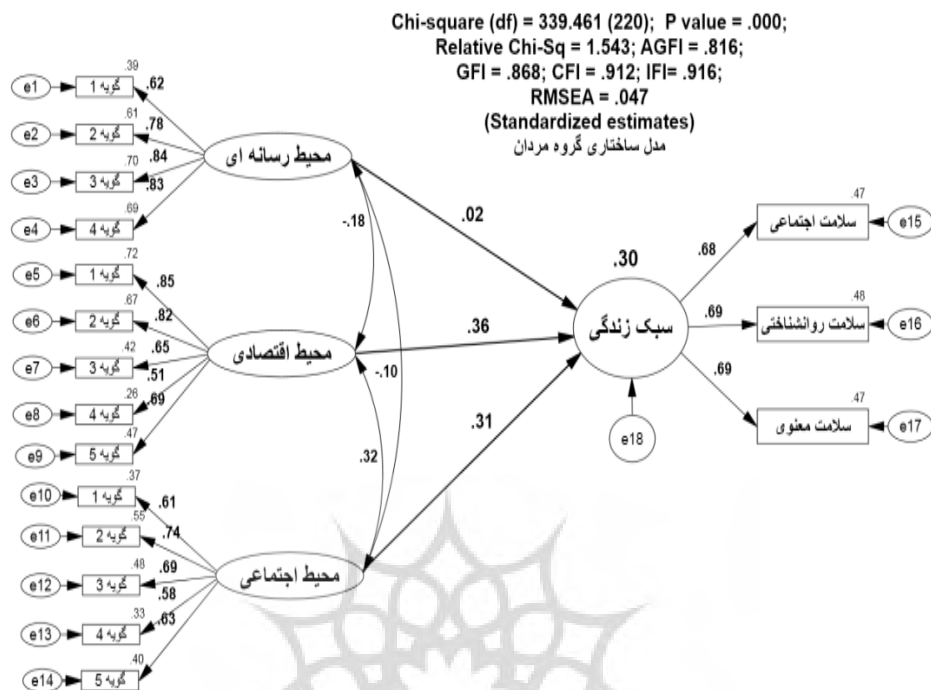
جدول ۱۱: اساس مقایسه مدل ها (با این فرض اصلی که مدل متفاوت بودن رابطه برای دو گروه بهتر است)

مدل	کای اسکور (χ^2)	درجه آزادی (DF)	سطح معنی داری (Sig.)
مدل یکسان روابط	$72/151 = 339/461 - 411/611$	$43 = 263 - 220$	۰/۰۰۴

مأخذ: مطالعات میدانی نگارندگان، ۱۳۹۴

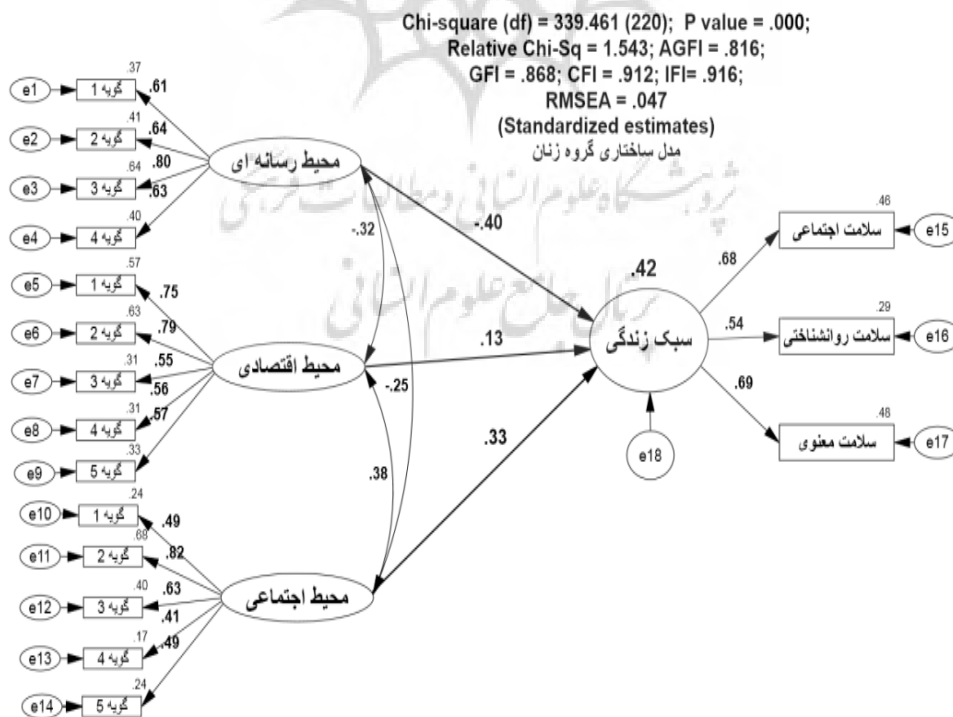
مردان ($\beta=0/365$, $p=0/000$) مثبت و معنی دار ولی برای گروه زنان مثبت و غیرمعنی دار ($p=0/361$)، $\beta=0/127$ بود (جدول ۱۲) که در این رابطه هم با توجه به معنی داری آن برای یک گروه اما غیرمعنی داری برای گروه دیگر فرض مداخله‌گری/تعدیل‌کننده متغیر جنسیت در رابطه بین این دو متغیر مورد تأیید قرار می‌گیرد. اما مثبت و معنی داری اثر محیط اجتماعی بر سبک زندگی برای هر دو گروه مردان ($\beta=0/331$, $p=0/006$) و زنان ($\beta=0/30$, $p=0/030$)، $\beta=0/335$ با توجه به هم جهت بودن رابطه و معنی داری روابط برای دو گروه فرض مداخله/تعدیل‌گری جنسیت در این روابط مورد تأیید قرار نمی‌گیرد.

نتایج همانگونه که در شکل ۴ و شکل ۵ آمده است، نشان می‌دهد که رابطه بین محیط رسانه‌ای با سبک زندگی برای مردان مثبت ولی غیرمعنی دار ($\beta=0/020$, $p=0/827$) و برای گروه زنان منفی و معنی دار ($\beta=-0/405$, $p=0/008$) می‌باشد (جدول ۱۲). بنابراین بر اساس آنچه که هیر و همکارانش (۲۰۱۰) در رابطه با نقش مداخله/تعدیل‌گر یک متغیر با توجه به مثبت و غیرمعنی دار بودن این رابطه برای گروه مردان ولی منفی و معنی دار این رابطه برای گروه زنان فرض مداخله‌گری/تعدیل‌کننده متغیر جنسیت در رابطه بین این دو متغیر به اثبات می‌رسد. اما بررسی نتایج در رابطه با اثر محیط اقتصادی و محیط اجتماعی بر سبک زندگی برای دو گروه نشان می‌دهد که اثر محیط اقتصادی بر سبک زندگی برای گروه

شکل ۴: مدل ساختاری تحقیق بر اساس مدل غیر یکسان روابط با مقادیر ضرایب استاندارد شده برای گروه مردان

تهیه و ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۴

شکل ۵: مدل ساختاری تحقیق بر اساس مدل غیر یکسان روابط با مقادیر ضرایب استاندارد شده برای گروه زنان

تهیه و ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۴

جدول ۱۲: نتایج و ضرایب رگرسیونی بر اساس مدل‌های ساختاری غیر یکسان رابطه بین

متغیرهای مستقل و سبک زندگی برای دو گروه مردان و زنان

گروه	رابطه	مقادیر غیراستاندارد	خطای استاندارد	ضریب استاندارد	نسبت بحرانی	سطح معنی‌داری
مردان	محیط رسانه‌ای ← سبک زندگی	۰/۰۱۴	۰/۰۶۲	۰/۰۲۰	۰/۲۱۸	۰/۸۲۷
	محیط اقتصادی ← سبک زندگی	۰/۱۸۱	۰/۰۵۳	۰/۳۶۵	۳/۴۰	۰/۰۰۰
	محیط اجتماعی ← سبک زندگی	۰/۱۹۳	۰/۰۷۱	۰/۳۱۳	۲/۷۳۹	۰/۰۰۶
زنان	محیط رسانه ای ← سبک زندگی	-۰/۳۰	۰/۱۱۴	-۰/۴۰۵	-۲/۶۳۳	۰/۰۰۸
	محیط اقتصادی ← سبک زندگی	۰/۰۷۱	۰/۰۷۸	۰/۱۲۷	۰/۹۱۴	۰/۳۶۱
	محیط اجتماعی ← سبک زندگی	۰/۲۸۸	۰/۱۲۳	۰/۳۳۵	۲/۱۶۶	۰/۰۳۰

مأخذ: مطالعات میدانی نگارندگان، ۱۳۹۴

بحث و نتیجه

این مطالعه با توجه به اهمیت تحولات سبک زندگی مربوط به هر دو گروه زنان و مردان بر اساس مؤلفه‌های سلامت اجتماعی، روانشناختی، معنوی و همچنین تأثیرپذیری جوامع کنونی بخصوص زنان از الگوهای تزیق شده از محیط رسانه‌ای، اقتصادی و اجتماعی در میان روستاییان شهرستان زنجان انجام گرفت. نتایج تحقیق نشان داد:

- تأثیرپذیری سبک زندگی زنان روستایی از محیط رسانه‌ای (آن هم به صورت منفی) نسبت به مردان بسیار بیشتر بوده است. این یافته با نتایج تحقیقات میل بورن و کیچن (۲۰۱۴) و سوینین و مریسو استورم (۲۰۱۰) همسو می‌باشد. شاید بتوان اینگونه استدلال نمود که دلیل این امر ناشی از گسترش بسیار وسیع پوشش رسانه‌های ارتباط جمعی و تقریباً دسترسی همگانی روستاییان حداقل به رسانه‌های ارتباطی مانند تلویزیون در مقایسه با دهه‌های گذشته است. گسترش رسانه‌ها و دسترسی عموم بخصوص زنان به ابزارهای رسانه‌ای به‌گونه‌ای است که امروزه بیشتر نکات خانه‌داری نیز از طریق رسانه‌ها در اختیار مخاطبان قرار می‌گیرد و چون خانه‌داری مهم‌ترین وظیفه‌ی زنان شناخته شده است لذا افراد سعی در انجام مناسب این مسؤولیت دارند بطوری که فعالیت

خانه‌داری زنان امروزی نیز بر گرفته از رسانه‌ها است. هم‌چنین زنان به دلیل داشتن ویژگی‌های روانشناختی متفاوت نسبت به مردان بیشتر تحت تأثیر الگوهای تبلیغ شده از رسانه‌ها قرار می‌گیرند. و چون زنان به عنوان یکی از بزرگ‌ترین مخاطبان رسانه‌ها محسوب می‌شوند بالطبع بیشتر از مردان سبک زندگی خود را در معرض تغییر و تحول قرار می‌دهند تا به جایگاه و پایگاه اجتماعی و اقتصادی خاصی دست یابند. از آنجایی که زنان به‌عنوان عامل مهم در تربیت فرزندان و سکان‌دار هدایت خانواده محسوب می‌گردند، لذا دادن آموزش‌های لازم و بسترسازی فرهنگی از طریق برنامه‌های تلویزیون داخلی برای استفاده و تأثیرپذیری مثبت و مناسب از رسانه‌ها بویژه رسانه‌های جمعی خارجی مانند ماهواره از ضروریات می‌باشد.

- نکته قابل توجه دیگر مثبت و بالا بودن تأثیرپذیری سبک‌زندگی مردان از محیط اقتصادی ($\beta=0/365$) در مقایسه با تأثیرپذیری پایین و مثبت ولی غیرمعنی‌دار سبک زندگی زنان روستایی از محیط اقتصادی ($\beta=0/127$) می‌باشد. نتایج مشابهی نیز در تحقیق تایتان و همکاران (۲۰۱۲) به دست آمده است. این مسأله می‌تواند بیانگر این موضوع باشد که امروزه حتی در جامعه‌ی روستایی بار اقتصادی بر دوش مردان نسبت به زنان سنگینی می‌کند و برای یک مرد روستایی سبک زندگی بر اساس میزان توان و قدرت

خانوار است. به عبارتی توسعه‌ی فعالیت‌های کشاورزی روستاییان با مشارکت مردان، تبادلات ابزارهای کشاورزی و حتی تعاملات اقتصادی آنان میسر می‌شود. وجود انسجام اجتماعی ذکر شده بین مردان و زنان روستایی زمینه‌های برقراری روابط اجتماعی را در محیط اجتماعی سالم روستا میسر می‌سازد. استفاده از قابلیت‌ها و مهارت‌های زنان و مردان روستایی در بستر محیط اجتماعی سالم و منسجم در جهت بهره‌مندی از سرمایه اجتماعی روستاها از طریق ایجاد مراکز تولید مناسب برای مردان و فراهم کردن امکانات لازم برای فرآوری و بسته‌بندی محصولات کشاورزی توسط زنان روستایی پیشنهاد محقق و همکاران تحقیق می‌باشد.

منابع

- ازکیا، مصطفی؛ سکینه رودبارکی حسینی (۱۳۸۹). تغییرات نسلی سبک زندگی در جامعه روستایی، رفاه اجتماعی. سال ۱۰. شماره ۳۷. صفحات ۲۶۴-۲۴۱.
- ارجمند سیاهپوش، اسحق؛ معصومه حیدری زرگوش (۱۳۹۱). تأثیر وسایل ارتباط جمعی بر سبک زندگی روستایی و عشایری شهرستان گیلان غرب، مطالعات توسعه اجتماعی ایران. شماره ۴. صفحات ۱۰۳-۸۹.
- امام‌جمعه‌زاده، سیدجواد؛ زهره مرندی؛ محمودرضا رهبرقازی؛ لیلا سعیدی ابواسحق (۱۳۹۲). بررسی رابطه مصرف رسانه و سبک زندگی در بین دانشجویان دانشگاه اصفهان، فصلنامه پژوهش‌های ارتباطی. سال بیستم. شماره ۲. صفحات ۱۲۰-۱۰۱.
- ابراهیمی، قربانعلی؛ عباس بهنوئی‌گدنه (۱۳۸۹). سبک زندگی جوانان: بررسی جامعه‌شناختی سبک زندگی و مؤلفه‌های آن در بین دختران و پسران شهر بابلسر، فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات. سال ششم. شماره ۱۸. صفحات ۱۶۰-۱۳۵.
- بیابان‌گرد، اسماعیل و جوادی، فاطمه (۱۳۸۳). سلامت روان شناختی نوجوانان و جوانان شهر تهران، رفاه اجتماعی. دوره ۴. شماره ۱۴. صفحات ۱۴۴-۱۲۷.

اقتصادی قابل تفسیر و شکل‌گیری می‌باشد. این امر می‌تواند ناشی از شرایط و محیط روستایی باشد. چرا که تعصبات فرهنگی خاص برخی از روستاییان مانع از حضور و فعالیت زنان در محیط خارج از خانه می‌شود. در حالی که زنان به عنوان بخشی از جمعیت جامعه‌ی روستایی دارای قابلیت‌ها و توانایی‌های زیادی هستند که اگر زمینه‌های اشتغال و فعالیت آنان فراهم شود می‌تواند تأثیر مثبتی بر رشد اقتصاد داشته باشد. لذا باید عامل جنسیت در تمام فعالیت‌های توسعه گنجانده شود چرا که آگاهی از نقش‌های متفاوت و دانش بومی زنان روستایی نه تنها فعالیت‌های توسعه را میسر می‌سازد بلکه راه مناسبی برای تعدیل نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی است. می‌توان به منظور مشارکت دادن زنان در فعالیت‌های اقتصادی و همچنین افزایش انگیزه زنان روستایی جهت مشارکت اقدام به احداث مراکز کارآفرینی زنان کرد. مراکز نام‌برده شده می‌تواند با آموزش‌های حرفه‌ای زنان روستایی گامی مؤثر بر ایجاد خلاقیت و انگیزه مشارکت در فعالیت‌های اقتصادی زنان روستایی باشد.

- نتایج نشان از مثبت و معنی‌داری اثر محیط اجتماعی بر سبک زندگی برای هر دو گروه مردان و زنان بود. از آنجا که با توجه به هم جهت بودن رابطه و معنی‌داری روابط برای دو گروه فرض تعدیل‌گری جنسیت مورد تأیید قرار نگرفت می‌توان گفت اثرپذیری سبک زندگی هر دو گروه مردان و زنان روستایی از محیط اجتماعی ناشی از انسجام اجتماعی و روحیه همکاری و مشارکت بین روستاییان می‌باشد. انجام فعالیت زنان روستایی در کنار مشارکت سایر زنان روستا است. به‌گونه‌ای که بیشتر فعالیت‌های تولیدی در منزل با مشارکت زنان روستا انجام می‌پذیرد. تعاملات اجتماعی زنان روستایی در کنار فعالیت‌های روزمره، زمینه‌های ارتباطات اجتماعی آنان را فراهم می‌کند. بخش اعظمی از فعالیت‌های مردان نیز با همکاری و مشارکت سایر کشاورزان در جهت تأمین معیشت

- باینگانی، بهمن؛ سیدفهم ایران دوست؛ سینا احمدی (۱۳۹۲). سبک زندگی از منظر جامعه‌شناسی: مقدمه‌ای بر شناخت و واکاوی مفهوم سبک زندگی. علوم اجتماعی: مهندسی فرهنگی. شماره ۷۷. صفحات ۶۵-۷۴.
- باقری‌بنجار، عبدالرضا؛ ماریا رحیمی (۱۳۹۱). بررسی رابطه میزان احساس تعلق اجتماعی شهروندان با میزان مشارکت اجتماعی، فرهنگی و سیاسی آنان (شهروندان مناطق ۳ و ۱۲ شهر تهران). مطالعات جامعه‌شناختی شهری، سال دوم. شماره پنجم. صفحات ۱۷۰-۱۴۳.
- جوکار، محبوبه (۱۳۹۳). مدرنیته، تغییر سبک زندگی و کاهش جمعیت در ایران، پژوهش نامه اسلامی زنان و خانواده. سال دوم. شماره ۳. صفحه ۳۹.
- جمشیدیها، غلامرضا؛ کمال خالق پناه (۱۳۸۸). دگرگونی نسلی و هویت اجتماعی در کردستان: مطالعه جوانان شهر سقز، فصلنامه پژوهش جوانان. شماره ۳. صفحه ۵۳.
- حبیب‌پورگتایی؛ کرم؛ رضا صفری‌شالی (۱۳۹۰). بازخوانی تجربه مدرنیته روستایی در ایران (مطالعه موردی: روستاهای استان مرکزی، فصلنامه رفاه اجتماعی. شماره ۴۱. صفحه ۷.
- خواجه‌نوری، بیژن؛ سمیه هاشمی؛ علی روحانی (۱۳۸۹). سبک زندگی و هویت ملی مطالعه موردی: دانش‌آموزان دبیرستان‌های شهر شیراز، مطالعات ملی. سال ۱۱. شماره ۴. صفحات ۱۵۲-۱۲۷.
- رضوی زاده، سیدنورالدین (۱۳۸۴). بررسی تأثیر رسانه‌ها بر تمایل به تغییر سبک زندگی روستایی، علوم اجتماعی (دانشگاه علامه طباطبایی). شماره ۳۱. صفحات ۱۴۴-۱۱۱.
- زیبایی‌نژاد، محمدرضا (۱۳۸۸). تفاوت‌ها، هویت و نقش‌های جنسیتی، دفتر مطالعات و تحقیقات زنان. صفحه ۱۹.
- سیدی، فرانک؛ محمدرحیم بیرقی (۱۳۹۱). بررسی تطبیقی روابط اجتماعی سبک زندگی دینی و سبک زندگی مدرن با تأکید بر جامعه ایران، فصلنامه پژوهش دینی. شماره ۲۵. صفحه ۳۵.
- سجاسی‌قیداری، حمدالله؛ طاهره صادق‌لو؛ علی شهدادی (۱۳۹۴). اثرات جهانی شدن بر تغییرات سبک زندگی در نواحی روستایی، مطالعات میان رشته‌ای در علوم انسانی. دوره هفتم. شماره ۴. صفحات ۱۸۸-۱۵۳.
- شریعت، احسان (۱۳۹۲). بررسی جامعه‌شناختی تأثیر نابرابری نسلی بر بیکاری جوانان، ماهنامه اجتماعی اقتصادی، علمی و فرهنگی کار و جامعه. شماره ۱۶۰. صفحات ۶۷-۵۹.
- طولابی، زینب؛ خلیل کمربگی (۱۳۹۲). بررسی و تبیین مسأله شکاف نسلی بین پدران و پسران در استان ایلام، فصلنامه خانواده‌پژوهی. شماره ۳۴. صفحات ۲۰۵.
- عیوضی، غلامحسن (۱۳۹۱). مبانی سبک زندگی مؤمنانه با نگاهی به مکاتب مادی با تأکید بر اقتصاد، مطالعات سبک زندگی، سال اول. شماره ۲. صفحات ۶۶-۳۵.
- فراهی، احمد؛ محمد حجی‌پور؛ ناهید حق‌دوست؛ مرتضی فلزی (۱۳۹۱). اثرات گسترش فناوری اطلاعات در توسعه روستایی (مورد: روستاهای استان خراسان جنوبی)، اقتصاد فضا و توسعه روستایی. سال ۱. شماره ۲. صفحات ۹۴-۷۹.
- فیروزآبادی، سیداحمد؛ حسین میرزائی؛ خالد جاذبی (۱۳۹۴). بررسی رابطه میان مفاهیم سبک زندگی و هویت مذهبی در شهر و روستا (مورد مطالعه جوانان ۱۸-۳۰ ساله شهر بوکان و سه روستا (سلامت، کوره کانی و گولان سفلی)، توسعه اجتماعی. شماره ۲. صفحات ۳۶-۷.
- قاسمی‌اردهائی، علی؛ ولی‌اله رستمعلی‌زاده (۱۳۹۱). اثرات وام مسکن در تغییرات زندگی روستایی، مسکن و محیط روستا. شماره ۱۳۹. صفحات ۸۴-۶۷.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۷۶). جامعه‌شناسی، ترجمه صبوری، م. تهران، نشرنی.
- لعلی، محسن؛ احمد عابدی؛ محمدباقر کجباف (۱۳۹۱). ساخت و اعتباریابی پرسشنامه سبک‌زندگی، پژوهش‌های روانشناختی. سال پانزدهم. شماره ۱. صفحات ۸۰-۶۴.
- هاشمیان‌فر، سیدعلی؛ مولود هاشمی (۱۳۹۲). بررسی نمودهای عرفی شدن دین در سبک زندگی جوانان شهر اصفهان با تأکید بر نظریه عرفی شدن، جامعه‌شناسی کاربردی (مجله پژوهشی علوم انسانی دانشگاه اصفهان). شماره ۱. صفحات ۱۷۶-۱۵۳.
- مجدی، علی‌اکبر؛ رامپور صدرنوبی؛ حسین بهروان؛ محمود هوشمند (۱۳۸۹). سبک زندگی جوانان ساکن شهر مشهد و رابطه آن با سرمایه فرهنگی و اقتصادی والدین، علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد. سال ۷. شماره ۲. صفحات ۱۶۱-۱۳۱.

- Cohen, S. A (2010). Personal identity (de) formation among lifestyle travellers: a doubledged sword. *Leisure Studies*, 29(3), 289-301.
- Fogel, J., and Nehmad, E (2009). Internet social network communities: Risk taking, trust, and privacy concerns. *Computers in human behavior*, 25(1), 153-160.
- Farsani, N. T., Coelho, C., and Costa, C (2011). Geotourism and geoparks as novel strategies for socioeconomic development in rural areas. *International Journal of Tourism Research*, 13(1), 68-81.
- Gangadharappa, H., Pramod, K., and Shiva, K (2007). Gastric floating drug delivery systems: A review. *Indian J. Pharm. Ed. Res*, 41, PP:295- 305.
- Gomez, R., and Fisher, J. W. (2003). Domains of spiritual well-being and development and validation of the Spiritual Well-Being Questionnaire. *Personality and individual differences*, 35(8), 1975-1991.
- Gardner, B. L. (2005). Causes of rural economic development. *Agricultural Economics*, 32(s1), 21-41.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E., & Tatham, R. L (2010). *Multivariate data analysis* (seven ed). United State of Amreica: Pearson prentice hall.
- Hu, F. B (2011). Globalization of Diabetes The role of diet, lifestyle, and genes. *Diabetes care*, 34(6), 1249-1257.
- Hampton, K. N., Lee, C. J., and Her, E. J. (2011). How new media affords network diversity: Direct and mediated access to social capital through participation in local social settings. *New Media and Society*, 1461444810390342.
- Kline, R. B (2011). *Principles and practice of structural equation modeling: The Guilford Press*.
- Kummeling, I., Thijs, C., Penders, J., Snijders, B. E., Stelma, F., Reimerink, J.,... and Van Den Brandt, P. A (2005). Etiology of atopy in infancy: the KOALA Birth Cohort Study. *Pediatric allergy & immunology*, 16(8), 679-684.
- LaRose, R., Gregg, J. L., Strover, S., Straubhaar, J., and Carpenter, S (2007). Closing the rural broadband gap: Promoting adoption of the Internet in rural America. *Telecommunications Policy*, 31(6), 359-373.
- Long, H., Heilig, G. K., Li, X., and Zhang, M (2007). Socio-economic development and land-use change: Analysis of rural housing land transition in the Transect of the Yangtse River, China. *Land Use Policy*, 24(1), 141-153.
- میرلطفی، محمودرضا؛ معصومه ملانوروزی (۱۳۹۳). تحلیل تأثیرات شهرک صنعتی خیام نیشابور بر کیفیت عینی زندگی روستاییان (مطالعه موردی: روستاهای بخش زبرخان، فصلنامه فضای جغرافیایی. سال چهاردهم. شماره ۴۶. صفحات ۲۵۹-۲۳۵.
- معیدفر، سعید؛ حبیب‌صبوری خسروشاهی (۱۳۹۰). تعارض فرزندان با والدین در سبک زندگی، فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، شماره ۷. صفحات ۹۷-۶۷.
- معمار باشی، پیام؛ ناصر زمانی‌میان‌دشتی (۱۳۹۲). واکاوی اطلاع‌یابی تحصیلی از طریق اینترنت در بین دانشجویان مقطع کارشناسی دانشکده کشاورزی دانشگاه رازی کرمانشاه. فصلنامه علوم ترویج و آموزش کشاورزی، شماره ۱۷، صفحه ۳۳.
- Agosto, D. E., and Hughes, H. S (2006). Toward a Model of the Everyday Life Information Needs of Urban Teenagers, Part 1: Theoretical Model. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 57(10), pp. 1394-1403.
- Bartlett, J.; Kotlik, J.; Higgins, C (2001). *Organizational research: Determining appropriation sample size in survey research*. *Information Technology, Learning & Performance Journal*, 19(1), 5-43.
- Bovaird, T (2007). Beyond engagement and participation: User & community coproduction of public services. *Public administration review*, 67(5), 846-860.
- Brunsø, K., Scholderer, J., and Grunert, K. G. (2004). Closing the gap between values and behavior-a means-end theory of lifestyle. *Journal of business research*, 57(6), 665-670.
- Bronfenbrenner, U., and Morris, P. A (2006). *the Bioecological Model of Human Development*. *Handbook of child psychology*.
- Cauce, A. M., Domenech-Rodríguez, M., Paradise, M., Cochran, B. N., Shea, J. M., Srebnik, D., and Baydar, N(2002). Cultural and contextual influences in mental health help seeking: a focus on ethnic minority youth. *Journal of consulting and clinical psychology*, 70 (1), 44.
- Cecchini, S., and Scott, C (2003). Can information and communications technology applications contribute to poverty reduction? Lessons from rural India. *Information Technology for Development*, 10(2), 73-84.

- Rao, S. S (2008). Social development in Indian rural communities: Adoption of telecentres. *International Journal of Information Management*, 28(6), 474-482.
- Soininen.M., & Merisuo-Storm. T (2010). The life style of the youth. their every day life and relationships in Finland. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 2(2): 1665-1669.
- Titan. E., Ghita. S.,& Covrig. M (2012). Migration Phenomenon: A Globalization Effect or a Consequence of Poverty? *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 62(0): 367-371.
- Tosun, C (2000). Limits to community participation in the tourism development process in developing countries. *Tourism management*, 21(6), 613-633.
- Walsh, R (2011). Lifestyle and mental health. *American Psychologist*, 66 (7), 579.
- Milbourne.P.,&Kitchen.L(2014). Rural mobilities: Connecting movement and fixity in rural places. *Journal of Rural Studies*. 34 (0): 326-336.
- Newman, B., & Newman, P (2014). *Development through life: A psychosocial approach*. Cengage Learning.
- Olatokun, W. M (2008). Gender and national ICT policy in Africa: issues, strategies, and policy options. *Information Development*, 24(1), 53-65.
- Pavis,S., Cunningham-Burley, S., and Amos, A (1998). Health related behavioural change in context: young people in transition. *Social Science and Medicine*. 47(10):1407-1418.
- Ramachandran, A., Snehalatha, C., Baskar, A. D. S., Mary, S., Kumar, C. S., Selvam, S.,& Vijay, V (2004).Temporal changes in prevalence of diabetes and impaired glucose tolerance associated with lifestyle transition occurring in the rural population in India. *Diabetologia*, 47(5), 860-865.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی